

Григорій Кочур · Відлуння

Г. П. Кочур

(Біографічна довідка)

Григорій Порфирівич Кочур народився 17 листопада 1908 року в селі Феськівці (нині Менського району) на Чернігівщині в селянській сім'ї. 1932 року скінчив літературно-лінгвістичний факультет Київського інституту народної освіти. Його віршовані переклади містилися в хрестоматії О. І. Білецького «Антична література» (1938), в збірках вибраних поезій Ю. Тувіма (1963), Д. Гофштейна (1965), в «Антології словацької поезії» та «Антології чеської поезії» (обидві 1964). Йому належать переклади романів В. Мінача «Живі і мертві» (1961) і «Дзвони звістують день» (1964), переклад Шекспірового «Гамлета» (1964) та ін. Г. Кочур — автор статей з теорії перекладу.

**Видавництво
художньої
літератури
«Д н і п р о»
Київ — 1969**

*Григорій
Кочур*

•

Відлуння

•

*Вибрані
переклади*

У2
К75

7—4—3
75—68М

Київська
книжкова
фабрика № 1

ШЛЯХИ ПІЗНАННЯ

Григорій Порфирівич Кочур володіє даром наближення до різних часів і різних людей. Коли гортаєш його переклади, не залишає тебе відчуття органічної відповідності творчої манери перекладача та шляхів його пошуку. Такі роботи треба читати не один раз. От і зараз ви проробите мандрівку в часі та в культурах, проходячи крізь глибинні шари мов та творчих традицій. Це давня істина: людина лиш сама спроможна зупинитись у дорозі до вершин. Перепон цьому рухові не існує. Пізнання світу можна завершити своєю вулицею, навіть подвір'ям, можна ж розширити світ, позбавити його меж, увійшовши в нього, і зрозуміти, що неможливо жити, не збагачуючи власного розуму здобутками тисячолітніх цивілізацій. Шляхи пізнання різні. Але все дуже швидко стає звичним. І не дивуємося, що герої Софокла та Шекспіра розмовляють українською мовою, а Данте і Гете приходять у культуру Шевченка та Франка як давні знайомі. Ми вже не замислюємося навіть, наскільки б спустів світ без короля Ліра та твенівських диваків, наскільки б ми збідніли душевно, не відпивши з джерел братніх слов'янських поезій та не пізнавши героїв давньогрецького епосу. І я знову повертаюся до початків цієї розмови, бо сказане вище могло б стосуватися багатьох перекладачів. Але Григорія Кочура ці слова торкаються особливо.

Це справді прекрасна особливість таланту — не тільки дарувати людям радість знайомства зі світом, але й пояснювати цей світ, не тільки перекладати самому, а й навчати перекладачів. Збірка, що ви її тримаєте в руках, може правити за зразок у непростій справі інтерпретатора чужомовних текстів.

Що ж перекладає Григорій Кочур?

Мені доводилося спостерігати його роботу над знаменитим «Гамлетом». Це були місяці великої напруги. І я побачив, як багато в перекладацькій справі залежить не просто від знання предмета, матеріалу викладу — ні, тут ходить про майстерність інтерпретації матеріалу — про принесення його до нас. Різні майстри роблять це по-різному. Пам'ятаєте, як у третій дії Гамлет починає свій знаменитий монолог? Дослівний переклад цього тексту такий: «Бути чи не бути — це питання: почесніше зносити удари від пращів та стріл огидної долі чи взяти зброю проти моря турбот і шляхом протиставлення вчинити кінець йому?» Монолог цей, один з ключових у трагедії, було перекладено багато разів. Крім попередніх українських, Кочур мав перед очима й російські переклади, що стали класичними, — Б. Пастернака і М. Лозинського. От як починався згаданий монолог у перекладі Пастернака:

Быть или не быть, вот в чем вопрос. Достоинно ли
Смиряться под ударами судьбы
Иль надо оказать сопротивление
И в смертной схватке с целым морем бед
Покончить с ним?..

У Лозинського:

Быть или не быть — таков вопрос;
Что благородней — покоряться
Пращам и стрелам яростной судьбы
Иль, ополчась на море смут, сразить их
Противоборством?..

Кочур не йде впритул до тексту і не архаїзує Гамлетову річ, як в останньому прикладі. Він ближчий до творчого перекладу Пастернака, але в кожному разі залишається собою, вирізняючись із числа українських, польських, російських перекладачів Шекспіра.

Прекрасно відчувши ритм і стиль оригіналу, він вчить датського принца таким українським словам:

Так. Бути чи не бути — ось питання.
В чім більше гідності: терпіти мовчки
Важкі удари навісної долі
Чи стати збройно проти моря мук
І край покласти їм борнею?..

Майстер знаходить свій слід навіть на багатьма витопаному путівці. На дорозі, освяченій видатними іменами. А Григорій Кочур — талант щирий і свосвідний. Майбутні дослідники ще скажуть слово про корені й особливості творчої манери перекладача.

Школа українського перекладу, з якої вийшов Г. П. Кочур, має давні й славні традиції. Це в останньому лише столітті і Франко, і Грабовський, і Лесині переспіви, і блискуча плеяда перекладачів, що вирізнилися вже у пореволюційні часи. Григорій Кочур слухав лекції одного з них — Миколи Костевича Зерова. Блискучий майстер перекладу, Зеров умів запалювати молодь власним ентузіазмом, і, називаючи своїх учителів, Кочур завжди починає з імені Зерова. Із Максимом Тадейовичем Рильським Кочура пов'язувала давня і щира приязнь, і підготовлена ними спільно книга вибраних творів та перекладів Зерова, спільно зредатовані антології чеської й словацької поезій — найліпше свідчення тому.

Творча дружба пов'язувала й пов'язує Кочура з майстрами українського перекладу, що працюють сьогодні. З покійним Миколою Терещенком і з повними сил Миколою Бажаном, Борисом Теном, Миколою Лукашем, Іриною Степенко, Василем Мисиком, Дмитром Паламарчуком — важко перелічити всі імена значних за талантом і доробком майстрів українського перекладу. Автор цієї книжки зайняв належне місце між ними.

Літературна карта світу, розкреслена Григорієм Кочуром, оживає перед читацькими очима в несподіваних кольорах. Яскраво спалахують барви Апеннінського півострова, — в українську літературу прийшло звідси багато імен та творів: від давньоримських поетів до комуніста Джанні Родарі, що працює в сьогочасній Італії. Це й продовження праці інших, Зерова у тім числі, і вияв неслабнучої уваги наших перекладачів до романського джерела — одного з найбагатших у світовій культурі. Але поруч — сягання нових горизонтів — вірш франкоканадського поета Неллігана. Із Сполучених Штатів лунає голос Лонгфелло — класика американської літератури, званого нашим читачам з перекладів та переспівів «Пісні про Гайявату» і маловідомого як автора прекрасних поезій, що зробили його знаменитим на батьківщині.

Маю застерегти: тут я згадую часом твори та імена, що не увійшли до книги, яку ви тримаєте в руках. Але цього року, коли Григорій Порфирович починає сьоме десятиріччя свого життя, мені хотілося сказати не лише про дану збірку — йдеться й про особу перекладача. Через те й названо тут імена Шекспіра та Дікінсон, а можна було б сказати про багатьох ще, про дуже багатьох... Лише про збірку Юліана Тувіма, про один з найбільших за межами Польщі том перекладів з блискучого майстра, можна писати монографії — в згаданій книзі теж неабияк частка роботи Григорія Кочура. Але не можна сказати про все, всього не вмістити між палітурками й найбільшого тому. Можє, й добре, що письменницька праця значиться не кількістю списаного паперу, а душами, до яких заронила вола жадобу пізнання й пошуку.

В перекладацькій роботі багато важить вибір.

І кожен з перекладачів характерний не лише тим, як він перекладає, багато важить те, що він перекладає.

Кочур полюбляє мудрих поетів. Нурти філософської дум-

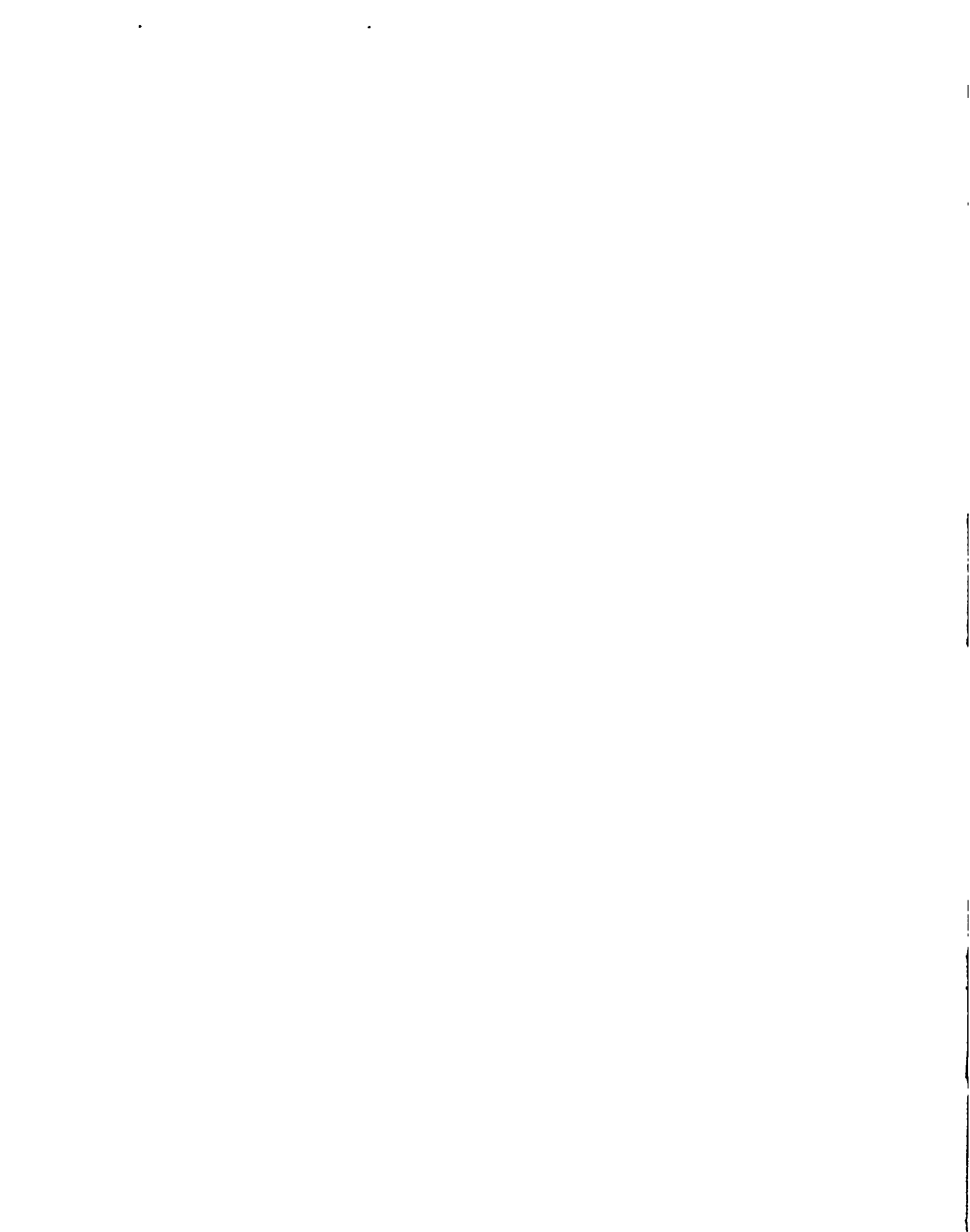
ки, несподівані зіткнення різних точок зору — письменник уміє добирати з іншомовних літератур найхарактерніше і знаходити у далеких країнах та давно минулих роках поетів, цікавих сьогодні.

Голоси поетів, зібраних у цій книжці, починають розмову, сперечаються, говорять про народні та про власні долі. Ми чуємо і поляків — величного Стаффа, насмішкуватого часом Тувіма, Ружевича — одного з найбільших поетів сьогоднішньої Польщі. І немає там бездумно споглядальних рядків.

Можна багато ще говорити про цю збірку, про автора перекладів. Не можна не згадати й про величезний його інтерес до літератур радянських народів, — ви знайдете тут прекрасні переклади з російської, білоруської, литовської, єврейської, латиської, грузинської поезії.

Повторюю, ця книга дає не лише уроки перекладу, а й поетичної грамоти — тут кожен знайде щось собі до смаку, — у прекрасних відлуннях високих поетичних вірців.

Віталій КОРОТІЧ

ПЕРЕКЛАДИ

З |
давньо-грецької поезії | *Теогнід*
(VI ст. до н. е.)

* * *

Зевсе, дивуюсь тобі я. Усім володієш ти світом.
Слава велика твоя. Влада не має межі.
Серце і думка людини відкриті для тебе достоту;
Рівних не знає собі, царю, потуга твоя.
Як же трапляється так, що всім послаєш, Кроніде,
Долю однакову ти — праведним людям і злим,
Тим, що добро і покору шанують, і тим, що душею
Несправедливі, всякчас намірів повні лихих?

З
давньо- | Санфо
грецької | (кінець VII —
поезії | початок VI ст. до н. е.)

* * *

До богів подібний мені здається
Той, хто, біля тебе, щасливий, сівши,
Голосу твого ніжного бриління
Слухає й ловить

Твій принадний усміх; від цього в мене
Серце перестало б у грудях битись;
Ледве я побачу тебе — і слова
Мовить не можу.

І язик німіє одразу, й прудко
Пробігає племіннь тонкий по тілу,
В вухах чути шум, дивлячись, нічого
Очі не бачать.

Блідну і тремчу, обливаюсь потом,
Мов трава пожовкла, безсило никну;
От іще недовго — й, здається, має
Смерть надлетіти...

З | Публій
давньо- | Овідій
римської | Назон
поезії | (43 до н. е. — 17 н. е.)

З „Тристій“ (Книга III. Елегія X)

Може, і досі ще хто пам'ятає вигнанця Назона,
Може, лишається ще в Місті ім'я по мені,—
Знайте ж — під зорями, що не спускаються в море ніколи,
В дальній країні тепер я між чужинців живу;
Скрізь дикунів племена — савромати, бесси та гети,—
Навіть і назви самі їхні не гідні мене!
Поки повітря ще тепле — тим часом нам Істр оборона:
Хвилями плинними він запобігає війні.
Тільки ж надійде понура зима і весь берег зашерхне,
Скута морозом, лежить біла, мов мармур, земля —
Нам тоді сніг і Борей заважають жити під Арктом,
Небо тремтяче — й воно ніби людину гнітить.
Випаде сніг — і ніде від дощу і від сонця не тане,
Твердне; суворий Борей робить довічним його —
Перший іще не розтанув, коли випадає вже другий,
У багатьох він місцях часто дворічний лежить.
І в Аквилона бурхливого сила така, що з землею
Вежі рівняє міцні, миттю зриває дахи.
В штанях пошитих і в шкурах — від холоду злого рятунок,—

Вкутані ходим, саме тільки відкривши лице.
Часто на вітрі дзвенить льодинками вкрите волосся,
Сонце прогляне — блищить біла уся борода.
Не розпадаються вийняті, посуду форму зберігши,
Вина, і їх не черпать треба, а їсти шматком.
Що вже казати, як струмки, переможені холодом, тверднуть
Чи на озерах,— і там воду копають крихку!
Навіть і сам, за ріку папірусодайну не вужчий,
Той, що в собі звідусіль стільки поєднує хвиль,—
Істр,— навіть він, під вихром жорстоким ізверху застигши,
Води блакитні свої потай у море несе.
Скрізь, де судна пливли, нині ноги ступають; по хвилі,
Скутій морозом, тепер кінські копита дзвенять;
Нині мостами новими, що вросли над течією,
Тягнуть сарматські воли варварських безліч возів.
Віри не піймуть мені,— таж нема за брехню нагородп,
Отже, здається мені, вірити свідкові слід:
Бачив я море безкрає, що теж від морозу застигло,
Води недвижні кора вкрпла, блискуча й слизька.
Але ж не досить і бачити: йшов я по хвилі затвердлій,
І не змочила вода зовсім моєї ноги.
Якби тобі довелося, Леандре, пливати в цій протоці,
Певно б, вода не була винна у смерті твоїй.
Навіть дельфіни не можуть із хвиль до повітря піднятись,
Бо нависної зими їх не пускає покров.
Сам Борей зашумів би, потужні здіймаючи крила,—
Хвиля б не встала й тоді на полоненій воді,
Не ворухнулись би судна, мов каменем, стиснуті льодом,
І розгинати б весло скованих вод не змогло.
Бачив я рибу, що в льоду лишилися, ув'язнені міцно,—
Деякі з них навіть там ще зберігали життя.
Отже, як тільки надмірна Борєва сила повіє
І над простором морським, і над гладінню ріки,
То через Істра рівнину, сухим Аквилоном закуту.

Варвар з'являється враз, ворог на бистрім коні,
Ворог на бистрім коні, стрілою крилатою грізний,
Дикий руйнуючи край, нищачи люд навкруги.
Хто утікає, лишаючи дім; на полях беззахисних
Необоронене скрізь ворог збирає добро,
Сіл нужденне добро — і рипучі вози, і худобу,
Вбогі достатки, які має злидар селянин;
Тих полонених женуть, скрутивши їм руки за спину,—
Бачать востаннє вони рідні оселі її лани;
Падають інші, без жалю зубчастими стрілами вбиті,
Адже отруту страшну носить залізо прудке.
Те, що неспла узяти з собою, в дорозі лишають,
І безневинні хатки палить ворожий вогонь.
Мир настає, то й тоді страхіття війни всіх лякає,
І не веде борозни ратай, налігши на плуг;
Тут або ворога бачать, або і не бачать — бояться,
Тож необроблена скрізь, дика, мов пустка, земля.
Ані солодкі в тіні не ховаються тут виногрона,
Ані шумує в діжках, піну здіймаючи, муст.
Яблук нема в цій країні,— не мав би Аконтії на чому
Слів написати своїй пані й підкинути їй.
Всюди навколо поля без дерев, без зелені, голі.
Горе моє! Не заходь жоден щасливий сюди!
Як же то широко світ розіслався безмежно великий,—
Нащо ж на муку мені землі знайшлись ці сумні?

З
італій-
ської
поезії

Джакомо
Леонарді
(1798—1837)

Безмежність

Любив я завше цей самотній пагорб
і живопліт цей, що, аж ген простягшись,
найдавший обрій заступив від ока.
Сиджу, дивлюсь — і простір весь безкрай,
надлюдську тишу, незглибимий спокій
свідомістю охоплюю, і серце
поймає майже ляк; коли ж довкола
в кущах почую шарудіння вітру,
то шелест цей і цю безмежну тишу
зрівняю,— і постане в мислях вічність,
майнуть часи минулі, вже померлі,
і гомін нинішнього, ще живого.
І думка, наче корабель розбитий,
у безмірі тонути починає.
Та солодко мені в цім морі зникнуть.

З
італій- | Джузенне
ської | Унгаретті
поезії | (Нар. 1888)

In memoriam

Звали його
Могамед Шеаб

Нащадок
емірів-кочовпків
самовбивця
тому що не мав уже більше
вітчизни

Любив він Францію
навіть ім'я змінив

Зробився Марселем
та французом не став
Уже б він більше не зміг
жити
у шатрах серед своїх
де слухають кентилени

Корану
смакуючи каву

Та й не зміг він також
позбутися співу
свобі
самотності
Я супроводив його
разом з господинею готелику
де ми з ним жили
в Парижі
На вулиці Карм число 5
у прив'язлому провулку біля узвозу

Він опочив
на кладовищі Іврі
на передмісті де завжди
день у день
здається
неначе
розходиться ярмарок

І може один тільки я
іще пам'ятаю
що він колись жив

*З
італій-
ської
поезії* | *Джанні
Родарі
(Нар. 1919)*

Надії

От коли б я крампичку мав,
Як би весело жив тоді я!
Знаєш, чим би я торгував?
Продавав би людям надії:

«Є надії! Дешевий крам!
За дрібненьку монету срібну
Тих надій я кожному дам
Стільки, скільки йому потрібно!»

А прийшов би який бідак,
Що й на мідний шаг небагатий,
Я б йому відступив і так
І платні б не став вимагати.

Безіменні зірки

Та й гарні ж імення в сузір'їв на небі,—
Чи то Андромеда, чи Ліра, чи Лебідь.

Зірок тих, мабуть, сто разів по сто тисяч,
Усіх не оглянеш, хоч тиждень крутися.

А далі заглибся в небесні затони —
Зірок безіменних мільйони й мільйони.

Здається, звичайні собі, непомітні,
Та якось із ними ясніше і в пітьмі.

З
фран-
цузької
поезії

Франсуа
Коппе
(1842—1908)

Теслярева родина

Трумнар висвистує, заковує рукава
І ронить стружок дощ у золотий пісок.
Він заробку вже більш не носить у шинок,
На те й часу нема — весь день робота жвава.

А поруч, у траві, весела йде забава:
Там двойко біланів, малих його діток.
Ось, мари вгледівши, стають без шапочок,
Благословляють смерть — вона до них ласкава.

І мати тут — з шиттям виходить на поріг,
Всміхається собі, гадає, що пан біг
Додасть прибутків ще їм пошестю новою.

Вже вечір проплива в повітрі золотім,
І образ тихого добробуту й спокою
Являє ця сім'я і радісний цей дім.

З
фран-
цузької
поезії

Поль
Верлен
(1844—1896)

Поетичне мистецтво

Пайперше — музика у слові!
Бери ж із розмірів такий,
що плине, млистий і легкий,
а не тяжить, немов закови.

Не клопочись добором слів,
які б в рядку без вад бриніли,
бо наймиліший спів — сп'янілий,
він невизразне й точне сплів.

В нім — любий погляд з-під вуалю,
в нім — золоте тремтіння дня
й зірок осіння метушня
на небі, скутому печалю.

Люби відтінок і півтон.
не барву — барви нам ворожі:
відтінок лиш єднати може
сурму і флейту, мрію й сон.

Винищуй дотепи гризькі ті,
той ум жорстокий, нищий сміх,
часник із кухонь тих брудних —
від нього плач в очах блакиті.

Хребет риторичі скрути
та ще як слід приборкай рими:
коли не стежити за нимп,
далеко зможуть завести.

Хто риму вигадав зрадливу?
Дикун або глухий хлопчак
скував за шаг цей скарб, що так
під терпугом бряжчить фальшиво?

Так музики всякчас і знов!
Щоб вірш твій завше був крилатий,
щоб душу порывав — шукати
нову блакить, нову любов.

Щоб мчав, де далеч не похмура,
де чари діє вітерець,
де пахне м'ята і чебрець...
А решта все — література.

Осіння пісня

Неголосні
млосні пісні
струн осінніх
серце тобі
топлять в журбі,
в голосіннях.

Блідну, коли
чую з імлі —
б'є годинник:
линуть думки
в давні роки
мрій дитинних.
Вийду я в двір —
вихровий вир
в полі млистім
крутить, жене,
носить мене
з жовклим листям.

Нічний ефект

Ніч. Дощ. Врізається в небес тьмяні покрови
шпилів, готичних веж видіння ажурове:
те місто вигасле вкриває сива мла.
Степ. Круки шарпають і рвуть худі тіла,—
на шибениці їх гойдається чимало,
і в пітьмі джигу всі танцюють небувалу,
тоді як ноги їх — пожива для вовків.
Тернина й табунець розкиданих кущів
листочка злякані стовбурчать на всі боки.
Залляте сажею картини тло глибоке,
де двісті двадцять п'ять солдатів-вартових
роззутих в'язнів трьох, блідих, налівживих,
ведуть; багнети їх, мов грат зубці жахливі,
блищать навперекіс списам нічної зливи.

* * *

В промінні білім
Нічні ліся,
Бринять під гіллям
Скрізь голоси
Пташок до рана...

Моя кохана.

Над люстром ставу,
Де порина
В безодню тьмаву
Верб гущина,—
Плач вітру лине..

Це — мрій хвилини.

Ясний, глибокий
На світотвір
Спустився спокій
З небес, де зір
Рої квітчасті...

Хвилини щастя.

* * *

В сон чорний, смутний
життя оповите.
Надіє, засни,
бажання, засніте!

В міжчасся глухе
я пам'ять втрачаю

про добре й лихе...
О повість одчаю!

Я — в прірві страшній
колиска, колише
мене хтось на дні.
Тихіше, тихіше!

Вечірня дума

Чи притулившись в блідій траві вигнання
Під сосною, яку посріблів іній ранній,
Чи то блукаючи, мов тіні ті, що жах
Пейзажу скіфського їх родить у думках
Тоді, як чабанам отар казкових спокій
Стривожать варвари біляві й синьоокі,—
Він, любощів співець, Овідій піжний, він
Пускає погляди по обрїю врозгін,
У безміри морські вглядаючись тужливо.
Кошлата борода, печесана, вже й сива,
І очі, вигаслі під гіркою брів,
І волос негустий, що дикий вихор змів
На зморщене чоло, й лахміття, що старече
Все тіло видати готове злій хуртечі,—
Ці свідки мук, яких ніколи не забудь,
Оповідь жалісну й проречисту ведуть
Про нищівну любов, жаги важкої повну,
Жорстокість Цезаря картаючи безмовно..
Овідій Римом снить і в спомині старім
Хвалою марною квітчає знову Рим...

Чи ж нарікатиму ще й я на згубну долю,
Коли Овідій знав приниження й неволю?

*З
фран-
цузької
поезії* | *Поль
Валері
(1871—1945)*

Пряля

LIIIa... neque nent...

Спить пряля в синім просвітку вікна.
Де сад себе вколпсує співучий.
Дзижчанням прядки впоєна, вона,

Блакиті спивши, знемоглась, прядучи
Руно ласкаве. Нікне голова,
Німіють пальці на руках робучі...

Кущі й повітря — течія жива,
Що втратами квіток, на день пависши,
Сад ледащці ніжно полива.

Стебло, де зайда-вітер сів у тиші,
Привітом марним в зоряній красі
Троянду перед прядкою колпше.

Пряде самотню вовну сонна, й всі
Снуються потайки тендітні тіні
Між пальцями. Знеможення посій —

Сон в янгольській розмотується ліні,
Потік руна довірливо густий
Хвилюють рухи веретена звинні...

Убрана в лист і сяйво, згасла ти,
Наївна пряле, на межі смеркання.
Палає сад, Мре захід золотий.

Сестри троянди запашне дихання
Тобі чоло овіює. Воно
Схилилося у час твого згасання

У провітку, де пряла ти руно.

З
французької
поезії
Канади | *Еміль*
Нелліган
(1879—1941)

Біля багаття

Рожеві дітлахи, бучні, зі всього раді,—
Було, в кімнату нас як зажене зима,—
Альбоми беремо (їх більш уже й нема)
Та й віримо, що от — весь світ у нашій владі.

Яке біля вогню було тоді добро нам!
В кружечок мостячись, із блиском ув очах,
Гортаєм, дивимось, як там на сторінках
Драгуни пишні мчать нестримним ескадроном.

Нагнувшись до вогню, з потьмареним чолом
Вглядаюся я й тепер в розжеврений альбом.
І що ж на сторінках палючих помічаю?

Там молодість моя, скривавлений вояк,
Затисши зброю, вщент потрощену в боях,
По полю чорному життя бреде в одчаї.

З | *Томас*
англій- | *Мур*
ської | *(1779—1852)*
поезії

* * *

Люблю вечірній час, як сяйво дня вмирає,
Як тале сонця блиск над морем мовчазним.
Тоді про давнє снів снується тиха зграя,
І спомин шепотить, і я зітхаю з ним.

Дивлюся — смужечка прослалася промінна
По хвилі лагідній, де захід весь в огні.
Якби-то привела злотиста ця стежина
Мене на острови спокою осяйні!

З
англій-
ської
поезії

Джон
Кітс
(1795—1821)

Коник і цвіркун

Повік не вмере поезія землі:
Коли пташки, сховавшись від спекоти,
Знесилено припишкнуть у гіллі,—
Прониже спів покоси й живоплоти.

То коник польовий. Його малі
Пісні бринять в розкбші літній поти,
Аж поки, навітшавшись, ніби потай,
Хвилинку він спочине на стеблі.

Поезія землі не знає смерті:
Нехай зимові мряки й холоднечі
Скують мовчанням простір неживий,—

Забувшись, подумаєш тепер ти,
Коли в теплі цвіркун озветься з печі,
Що то — на лузі коник польовий.

*З поезії | Генрі
Сполучених | Уодсуорт
Штатів | Лонгфелло
Америку | (1807—1882)*

* * *

Смеркається; крила ночі
Розсипали пітьму глуху,
Неначе орел, що ронить
Перо на своїм шляху.

Я бачу — в селищі світло
Блищить крізь дощ і туман,
І смузі тихого смутку
Опертися — сили нема.

Ця смуга смутку і прагнень —
Це ніби й не горе, то що ж,
Подібна вона до страждання,
Як схожий туман на дощ.

Ти вірші мені почитала б,
Сердечні, прості рядки,
Щоб стишити цей песпокій,
Прогнати думи важкі.

Не давніх співців величких,
Поезії силу й красу,—
Луна їх кроків ще й досі
Грипмть в коридорах часу.

Як музика войовничча,
Будять їх дужі пісні
Життєвий труд і зусилля,—
А треба ж спокою мені.

Поета скромного будем
Читати, чий спів живий —
Мов злива з літньої хмарн
Чи сльози з-під трепетних вій,

Поета, що днями праці,
Важкими ночами без сну
Мелодію чує в серці
Безмовну і чарівну.

Турботи пульс невгамовний
Від неї змовкти готов,
Вона — як благословення,
Як щирі слова молитов.

Сама ти й вибери вірші,
І в голосі світлім твоїм
Відіб'ється ще чарівніше
Краса поетових рим.

І ніч буде музики повна,
А денні тривоги злі
Складуть, як араби, шатра
І мовчки зникнуть у млі.

<i>З поезії</i>	<i>Едгар</i>
<i>Сполучених</i>	<i>Аллен</i>
<i>Штатів</i>	<i>По</i>
<i>Америки</i>	<i>(1809—1849)</i>

Крук

Опівнічною порою я над книгою старою
Силкувавсь наук прадавніх осягти таємну суть.
Аж куняв я,— так знемігся. Раптом стиха звук розлігся,
Мов легенький стук розбігся — тихий стук у двері чуть.
— Певно, гість,— пробурмотів я,— отже й стук у двері чуть,
Не інакше, гість, мабуть.

Ясно так запам'яталось: те в похмурім грудні сталось.
По підлозі тіней слалась миготлива каламуть.
Марно я тоді в суворій книзі прагнув збутись горя,
Щоб по втраченій Ленорі сум розвіяти, забуть.
Нині так ясну Ленору янголи на небі звуть —
Тут її ім'я не чуть.

Нетерпляче ждав я ранку. Вітер коливав фіранку,
Серце ранив жах казковий, жах, якого не збагнуть.
Ніби скам'янінням скутий, шепотів я ледве чути:
— Певно, гість якийсь побути хоче в мене й відітхнуть,
Пізній гість, який побути хоче в мене й відітхнуть,
Не інакше, він, мабуть.

Нерішучість поборовши, я вже не вагався довше:
— Пане,— я сказав,— чи пані, ви ображені, мабуть,
Але ж я почав дрімати й не спромігся розібрати,
Чи хто стукав до кімнати, чи могло що інше быть.—
Навстіж відчинив я двері,— що могло за ними быть?
Вкруг — лиш п'їтьми каламуть.

В п'їтьмі тій зблукавши оком, довго в роздумі глибокім
Я стояв, думки пустивши на незнану смертним путь.
І не зрушилось мовчання, не торкнулось мли світання,
Тільки слово, мов зітхання, промайнуло ледве чуть.
То зітхнув я сам: «Ленора»,— тихий відгук ледве чуть.
Тільки це й було, мабуть.

Знов зайшов я до кімнати, наче пломенем пойнятий.
Раптом стукання, на цей раз голосніше, знову чуть.
— Це ж віконниця, здається, це ж про неї, певно, йдеться.
Дай погляну, що це, де ця тайна, спробую збагнуть,
Дай послухаю хвилину, що це, спробую збагнуть.
Що ж, крім вітру, може быть!

Ледве прочинив вікно я, враз із темряви нічної,
Гучно крилами стріпнувши, крук величний встиг стрибнуть.
Днів колишніх птах священний, не зважаючи на мене,
Кроком лорда достеменно рушив повагом у путь,
До Палладіного бюста скерував свою він путь,
Сів на нім — не зворухнуть.

Аж мене в моїй недолі розсмішив він мимоволі,
Так поважно й гордовито зміг ступнути й позирнуть.
«Хоч тебе й поскубли добре,— видно, зроду ти хоробрий,
Ти, що кинув Ночі обрій, царство, звідки сні всі йдуть.
Як же звався ти в пекельнім царстві, звідки сні всі йдуть?»
Крук відмовив: — Не вернуть.

Так сказав незграба вдало, що мене це здивувало,
Може, в цьому й змісту мало, тільки ж мусив кожен бути
Вражений, коли до нього просто з мороку нічного,
Вякликаючи тривогу, зміг понурій птах стрибнуть,
На погруддя над дверима зміг понурій птах стрибнуть,
Птах на ймення «Не вернуть».

Сів на бюсті загадково, крукнувши одне лиш слово.
Він, здавалось, був готовий в нього душу всю вдихнуть.
Крукнув, більше не озвався, ні пером не сколивався.
«Жоден друг тут не zostався, вже й вони тут не живуть,
Ранком зникне й крук — самотні знов надії оживуть».
Птах промовив: — Не вернуть.

Я здригнувся безпорадно — так відмовив він доладно.
«Ні, кумедний крук не здатен змісту слова осягнуть.
Певна річ, якийсь невдаха був колись господар птаха,—
Тільки й міг він, бідолаха, лихо терплячи, зітхнуть,
Під ярмом скорботи міг лиш, примовляючи, зітхнути:
«Щастя більше не вернуть!»

Звеселившись мимоволі, сів я, снуючи поволі
Здогади, мов павутиння, що думки примхливо тчуть:
«Вісник лиховісний, хто він, туги навісної повен,
Із яких підземних сховин міг до мене він прийти
З криком диким, загадковим, звідкіля він міг прийти,
Птах із криком «Не вернуть?»»

Так замислившись, ні звука я не проропив до крука,
Що глибінь грудей палючим зором важив розітнуть.
Я, на оксамит сидіння прихилившись, де мигтіння
Лампа клало світло й тіні, в давній час бажав пірпуть,
В час, коли й ВОНА схиялалась на сидіння те, пірпуть
В час, якого не верпуть.

А повітря обважніло, мов незримо десь кадило
Фіміаmom устелило серафима світлу путь.
«З райського прибув він хору душу врятувати хвору,
Щоб забув я про Ленору, смертним болям дав заснуть».
Скрикнув я: — Верни колишню втіху, мукам дай заснуть! —
Крук промовив: — Не вернуть.

— Ти, пророче зловорожий, птах або диявол, може,
Чи тебе послав спокусник, чи вітри лихі несуть
На цю землю, де без краю жах розлігсь, в цей дім одчаю,
Ти скажи мені, благаю, чи я зможу тут здобуть
Забуття бальзам цілющий, знов відряду тут здобуть? —
Крук промовив: — Не вернуть.

— Ти, пророче зловорожий, птах або диявол, може,
Ради неба, до якого наші помисли ведуть,
Серцю, що зів'яло в горі, дай надію — хоч в просторі
Понадземнім стріть Ленору, давнє щастя осягнуть,
Осяйну обнять Ленору, знову щастя осягнуть! —
Крук промовив: — Не вернуть.

— В слові цім, зловісний пташе, хай звучить розстання наше,
Шезни в бурю, в ніч пекельну, більше тут тобі не быть,
Не лишай ані пір'їни, хай твоя омана згине,
З серця вийми дзьоб злочинний, дай вільніш мені дихнуть,
Поверни колишній спокій, щоб вільніш мені дихнуть! —
Крук промовив: — Не вернуть.

І не сходить ні на мить він, все сидить він, все сидить він
На погрудді над дверима — гість, якого вже не збуць.
Очі блискають вороже, з темним демоном він схожий,
І душа ніяк не може його тіні оминуть.
Знаю, вже довіку тіні чорної не оминуть
І спокою — не вернуть.

З поезії
Сполучених
Штатів
Америци | *Емілі*
Дікінсон
(1830—1886)

* * *

Хто успіху не має,
Тому він дорогий;
Напій для тих солодший,
Що гинуть від жаги.

Ті, що звияжний прапор
Угору підняли,
Відчуті перемогу
Так гостро б не змогли,

Як воїн, що конає,
Подолавий, в пилу,
І спів тріумфу чує
Уже крізь смертну млу.

* * *

У світі я — ніхто. А ти?
Ти теж ніхто, мабуть?
Отож собі помовчмо вдвох,
Бо ще нас проженуть.

Але ж бо й пудно бути кимсь!
Як жаба, день при дні,
Знай, кумкати своє ім'я
В шановнім цім багні!

3
поезії
Латинської
Америци

Рубен
Даріо
(1867—1916)

Симфонія в сірому мажорі

Кришталі тріпотливий безкрайого моря
Небес оцинковану бляху відбив.
Птахів дальні зграї мигтять, наче плями
На сіро-блідому лискучому тлі.

Як скельце округле і матове, сонце
Ходою недужого пнеться в зеніт.
У затишку вітер морський спочиватп
На сутінь, немов на подушку, приліг.

Ворушиться черево хвилі свинцеве —
Під молом тихенько вода жебонить.
Вмостившись на тросі, посмоктує люльку
Моряк, весь у думках про берег далекій
Країни, що ніби втонула в імлі.

Старий він, цей вовк. Йому сонце бразільське
Лице посмадило промінням їдким,
В Китайському морі дивились тайфуни,
Як джин, нахилиючи пляшку, він пив.

Та й піні із випаром йоду й селітри
Знайомий відколи червоний цей ніс,
Цей чуб розкуйовджений, м'язи атлета,
Припошена блуза, пожаканий бриль.

В клубках тютюнового диму він бачить
Далеку туманну країну,— колись
Погожого вечора там бригантна
Зняла, відпливаючи, крила вітрил.

Тропічний опівдень. Вовчисько дримає.
Лягла сіра гама на все навкрути.
Здається, стираються в димці розлогій
Горбатого обрію млисті краї.

Тропічний опівдень. Захрипла гітара
Старої цикади озвалась. Тоді
Цвіркун і собі деренчить монотонно
На скрипці своїй — на єдиній струні.

З | Йоганн-
німець- | Вольфганг
кої | Гете
поезії | (1749—1832)

На озері

Нову поживу, свіжу кров
Дав цей світ ясний.
Мене до свого лона знов,
Природо, пригорни!

Гойдає хвиля в лад веслу
І вдаль жене човна,
І пасмо гір крізь хмарну млу
Назустріч вирина.

Не змикайтесь, очі, очі!
Світлий сон наснитись хоче?
Гетьте, сні, хоч золоті!
Таж любов не в сні, в житті.

Блпмають на водах
Тисячами сузір'я,

П'ють туманний подих
Спраги повні узгір'я.

На затоці стихлій
Зникли вітру й сліди,
Заглядає стиглий
Овоч в люстро води.

Нічна пісня подорожнього

Ти, що бачиш горе все
З високості неземної,—
Хто вдвійні тягар несе,
Тим даєш ти й пільги вдвоє!

Поки ж ці блукання, поки?
Нащо все це — втіха й біль?
Де він, спокій,
Чи діждусь його відкіль?!

Природа і мистецтво

З мистецтвом наче й в розбраті природа,
І все ж вони стріваються щомить.
Тоді й у мене в серці не щемить,
Коли панує поміж ними згода.

Як совісних зусиль тобі не шкода,—
То в слушний час з'єднає труд і хіть
Тебе з мистецтвом, потім заблищить
У творі й вільної природи врода.

У всякій творчості та сама суть.
Нестримний духом досягти не гідний
Довершеності чистих верховин.

Велична ціль тамує сил розгін;
В обмеженні найбільше майстер видний,
Лиш правила свободу нам несуть.

З
поль-
ської
поезії

Леопольд
Стафф
(1878—1957)

Наказ

Оцей праворуч лан займає під пшеницю
хай брат мій, господи. Ліворуч лан — сестра
під жито виоре, щоб копами лани ці
вкривала кожен рік ласкава жнив пора.

Хай будуть житла їх від сонця золотими,
хай там з нащадками у щасті вік живуть.
Мені ж ти межу дай, що між ланами тими
без краю пролягла, неначе в мене путь.

Вузька ця межа, немов труна мерцеві,
і проста, як порив до хмар, куди мене
за небом незбутне тужіння день по дневі
одвічним батою безжалісно жене.

По праву й ліву руч дай, господи, лани їм.
Моя — межа. Її на час малий стає
спочити й далі йти навстріч моїм надіям,—
не з цього світу-бо є владарство мое.

Вночі велика Тінь мені на серце вбоге
співчутливо кладе, з'являючись щораз,
лівицю жалісну. Але правиця строго
на зорі вказує. Немов меча наказ.

Серце

Стріла мені серце прошила
Тоненька, рівна та гостра.
Була, може, срібна, а то й золота.
І серце, пробите наскрізь,
Зомліле, конало, без сил, без рятунку,
Бо й лікаря поблизу не було.

Та якраз тут саме проходив
Убогий швець Полатайко,
Брудний, у смолі,
З торбиною за плечима,—
Тримав він у ній ножа, та голку, та шило —
Всілякий свій прилад.
Уздівши, що сталося,
Схопив лабетою чорною серце
Й зашив його грубою дратвою,
Точніш — підлатав, як старпій черевик.
І що ж би ви думали?
Ізнов почало воно битись, і б'ється,
Ходить, мов той годинник,
Що показує точний час.

З | *Марія*
поль- | *Павліковська-*
ської | *Ясножесська*
поетії | *(1893—1945)*

Світ мовить

Світ мовить, від зрушень зблідши:
«Криш хочеш? Плавців тобі треба?
Стихію? Чи душу ліпше?
Ряк?
Пташої флейти щебет?

На весні токувань любовних?
Свободи метелика, може?
Чи хочеш бути немовби
Бацила, дрібна й зловорожа?

Чимсь вартісним?
Ось діаманти.

Певинним?
Лілея там он.
Чи пружно хребта щоб здіяти,
У лісі чигаючи в ямі?

Чи рівня фіалок барвистих?
Чи зросту й пшхи діброви?
Гротеска?
Спритності?
Вроди?
Та не гордуй, не барсь ти!..»

Внутрішні крила

Виглядаєш з очей моїх часто,
Наче племінь блакитно-стрілчастий.
І крізь коси промінишся золотом,

Бабко впутрішня, тиха Психеє!
Крил твоїх тріпотіння легке я
Почуваю в собі й маю льотом.

Чую інколи, пружна літушко,—
Б'єшся в мури грудей моїх лунко,
Мене гусінню лаєш в нестямі,

Бо, завчасна й лиха, прагнеш вийстя
З мене, що прикипіла до листя
В центрі жиру й турбот капустяних.

З
поль-
ської
поезії

| Юліан
Тувім
(1894—1953)

Кричу

Боже святий! Не роби з мене статуї!
Настіж розкрийтеся, заходе й сходе,
Щоб, наче стяг, серед бурі й негоди
Міг на всесвітньому протязі стати я!

Бути не прагну ні аере регенніус¹,
Бронзою пишно й педвижно стояти,
Ані сподобитись слави смиренної,—
В вічності богом лишитись розп'ятим.

Хочу, щоб било життя і товкло мене,
Щоб не жаліло ударів драпіжних,
Брало за горло, неначе грабіжних,
Громом разило, періщило пломенем.

---

¹ Довговічніший від бронзи (*лат.*).

А як конатиму, дико волаючи:
«Сотень віків не доживши, я гину!»,
Хай мене шарпа в останню годину
Вітер мій вірний, з жалю завиваючи!

Лодзь

Коли я чолом аж зірок сягну,
Як слави почнеться ера,
І зчинять за мене сварку бучну
Сто міст, немов за Гомера,

Коли мої статуї славить мене
Скрізь будуть «вікам і народам»
І кожне містечко волать почне:
«Пророче, ти звідси родом!»,—

Нащадки! Цим здогадам — шаг ціна,
Облиште їх тувімістам.
Сам свідчу я: Лодзь, і тільки вона
Була моїм рідним містом!

Нехай там Сорренто, Ганг або Крим
Хто інший до неба підносить,
Я Лодзь волю, весь бруд її й дим,—
Мені цього щастя досить!

Тут зовсім ще карапузиком я
Вже дер черевички й штанцята,
Розлючений бельфер¹ тут на хлоп'я
Горлав: «Ти, ледащо затяте!»

---

¹ Б е л ь ф е р — учитель (зневажливо).

Я вперше почув тут бурю століть
І муз шепотіння шовкове
(Славетний той дім ще й досі стоїть:
Анджея, число сорокове).

Тут десять років що другого дня
До школи понуро я човгав,
І в ній, як зразок свій, вся лобурня
Мене пам'ятала ще довго.

Тут серце в мене викрав навів
Хтось тихий, блакитно-золотий,—
Сім літ безмежних писав рік у рік
Листи я з віршами потай.

Та навіть і вірші пікчемні мої
У Лодзі діждались опіки:
Якийсь там Ксьонжек, друкуючи їх,
Платив за рядок дві копійки.

Люблю я твою «жорстоку красу»,
Як матір недобру — дитина.
Тебе крізь усе життя пронесу,
Лодзь, серця мого частина!

Завулків твоїх герготання й тиск.
Віконця під дощ у бризках
Миліші мені за столичний блиск,
За шик бульварів паризьких.

Сльозами мені припорошує зір
Кумедна твоя пишнота,
І чорних вулиць гендлярський вир,
І пил, і задуха, й болото,

І цей недоречний, безглуздий «Савой»,
Закурепі ці горизонти,
І ввіска вічна «Мужській партной,
Він же мадам і ремонті».

Незнане дерево

*Найсвятішій пам'яті
Стефана Жеромського*

Де ти зростаєш, дубе чи клене,
Дерево пишне, листом зелене,
В пісках чи в глині вгрузле корінням,—
Ти, що труною будеш для мене?

Стану тебе я всюди шукати,
Кликати в борі, в пущі гукати,—
Хоч озовся в темному лісі!
Йде наречений — мусиш вітати.

В тихому гаї смутен блукає,
Дерева свого не відшукає.
Шелестом віщим вишуми вічність,
Поки останній сон нас спіткає.

Змовитись треба нам би достоту
Про ту смертельну нашу роботу:
Це ж випадає нам до безкраю
В порох мінітись, в марне болото.

Чи ти з плотами плинеш водою,
Щоб аж тепер ми стрілись обов.
Прикро це вийде, вічний сусіде,
Що ми не знались досі з гобою.

А чи близенько, тут ось, при домі,
Поруч ростеш ти, хоч незнайоме,—
Вирізає навіть ніж чийсь на пам'ять
Літери милі, серцю відомі.

Щиро з тобою поговорю я,
Віршем розчулю, жалем скорю я —
Може, прогорнеш лоно те чорне,
Де споконвічний морок царює.

Ти б мене в себе якось вщепило,
Щось би з'єднало корінь і жилу,
З п'їтьми б ми вийшли, квітли б ми пишно,—
От здивували б нашу могилу!

Може, зітханням тоскним, безмежним
Вийти допоможеш вгору ти теж нам,
Земле родинна, земле єдина,
Зранена в серце гробом бентежним.

Над Цезарем

Школо, школо!
Неначе туману риза,
Сльози тремтять на очах,
Ледве спомин про тебе воскрес!
...Gallia est omnis divisa
In partes tres...¹

Книжко, твої сторінки подерті
Чули образи самі й невдоволення белькіт.

---

¹ Вся Галлія поділена на три частини (*лат.*).

Яка ж мені люба тепер ти,—
Весь умліваю в солодкім зітханні!
...Quarum unam incolunt Belgae,
Aliam Aquitani... ¹

Скільки то скарг
Вилвалося з серця:
Збагнути не міг, хоч застрельте,
Навіщо тих римських премудрощів лантух?
...Tertiam,
Qui ipsorum lingua Celtae,
Nostra Galli appellantur... ²

Тепер я
З бурями клопоту маю доволі
На морі великім, куди мене доля тягне.
А в школі, в школі
Palus erat non magna... ³

Нема ні твердого ґрунту,
Ні тихої пристані й на хвилину.
Цезарю!
Dum haec geruntur,
Magnis itineribus ⁴ до смерті плину...

---

¹ З яких одну населяють бельґи, другу — аквітани (*лат.*).

² Третю — кельти, як вони самі себе називають, або, нашою мовою, — галли (*лат.*).

³ Болото було невелике (*лат.*).

⁴ Поки це відбувається, довгими шляхами (*лат.*).

Комиш

Пахла м'ята в повітрі ранковім,
На ставку компш коливався,
Ранок жеврів, блищала трава вся,
Квіти й м'яту овював повів.

Ще не знав я тоді, що це зілля
В віршах стане словами небавом,
Що скликатиму квіти на ім'я звідусіль я,
Замість просто лежати на квітах над ставом,

Та й не знав, що така це мука —
Слів шукати для світу живого,
Що отак постобіш над водою на луках —
І роками носитимеш в серці тривогу.

Тільки й знав про комиш одне я:
Що тонкий та гнучкий він улітку,
Що сплету собі з нього я сітку
І нічого ловити не буду в неї.

Боже років моїх хлоп'ячих,
Милий боже ясного розмаю!
Та невже ж я більш не зазнаю
Щастя — м'яту над ставом побачить?

Чи зі всього я мушу з болем
Лип слова виривать ненастанно
І звичайним оком ніколи
На звичайний комиш не погляну?

Відповідь

Чи до поем мені? Я ж кілька тих рядків —
Вірш ледве видушу й дрижу за кожне слово,
Боюсь, чи значиш ти хоч щось, облудна мово,
Якій я все життя, всі сили присвятив.

Знаками чорних мук папір укривши, звів
На світ я зір, тремчу, благаю знову й знову,
Та світ цей дивиться суворо й загадково,—
А я ж і небеса розчулити хотів.

Ланцетом викарбуї у себе на долоні
Ти слово хоч одне, що з серця витіка,
Та й визнай — щастя це чи мука претяжка?

Так я поему б склав, що спить в земному лоні,
Так вирувала б кров у слів страшних полоні,
Так серце знищила б моя з пером рука.

Слава

Мов цегла, цементом поєднана в будову,
Застигли у рядки укладені слова,—
Але не радощі — журба, мій друже, знову
В журбі початий твір, як тінь, оповива.

До чого ж бо тоді гірка й несправедлива
Вся ця хвала гучна, вся слава ця пуста!
Крикливий розголос, людських захоплень злива
Гнівить лиш погляд мій і кам'янить уста.

Інакшої собі щодня бажаю слави:
Хай урятують світ ці віршпки малі,
Хай від тернів горить на скронях слід кривавий,
Хай мучеництвом лавр мій стане на чолі!

Було це так

Було це так: у п'їтьмі почі
Деь влліз пуп'янок із гілки,
Розплющивсь, квиллячи птахами,
Зітхнув. Це був початок тільки.

Ще добруньковував з годину,
Дрімаючи в весні пестливій.
Тягли його з гнізда липкого
Птахи квітчасто-галасливі.

З годину ще вбиривсь у пір'я,
Дививсь, котру б то барву взяти,
Та тяг його щораз солодше
Із зав'язі вітрець крилатий.

З пташиним щебетом чутливим
Злились в один строкатий галас
Палкими пахощами квіти,—
За тебе все навкруг змагалось!

Роздвоює подвійним дивом
Тебе єдина творча сила,
Й дрижить тривожно під тобою
Галузка, що тебе вродила.

То хто ж? То як? І віє холод.
Чи птах? Чи квіт? І раптом тиша.
Страх існування одчайдушний
В трухлявім серці світу дише.

Тоді, як овоч первородний,
Його зірвав я з гілки-неньки,
І пахоці він лє солодкі,
Й співає сумно вірш тихенький.

* * *

З крихтами юності що робити? Птахам розсіпати?
Птахам розсіпати можна, і можна в слова їх укласти.
Пурхнуть, зрадивши, та ще й по нові прилітатиме кожна:
Пташка чи слово — усі надією рівно крилаті.

Що ж ти їм скажеш? — Нема! Більш немає! — мусиш
сказати.
Віри поймають? Не надійся. До пізньої хмурої ночі
Будуть чекати під вікнами, крилами в шиби б'ючися,
І падати, мертві і вірні. Птахи і слова крилаті.

Циганська біблія

Чи ти знаєш біблію циганську —
Мандрівну, до книги не подібну?
Всю її, неписану, поганську,
Ніч бабам нашпитувала срібно.

В неї пахоці — як мирт розтертий,
В ній — звіздарської кабали сила,

П'ятдесят дві карти, морок смертний,
Цвинтарний жебрак, примара біла.

Хто відкрив цю книгу? Ми, учені,
Риючись у давнині незнаній,
Нюхом і передчуттями гнані
У глибини думки пезбагненні.

В прірві, де знаннів запалих поміш,
Кручена ріка легенд вирує,
Не в житті, не в смерті — тільки поміж,
А на смерть і на життя чарує.

На цю книгу чорними ночами
Ронить сльози воскові грімниця,
В цій мінливій книзі сторінками
Все перегортається, що пишеться.

Не збагнеш,— неясно до розпуки! —
Миготять рядки, усе там біга.
Так немов поет приймає муки...
...Хтось рятує...

й розплилася книга.

Щоденне життя

І речення фантастичніють, і таємнішають речі,
Щораз говоріть болючіше, щоразу тяжче й мовчати.
Глибини кімнат огортає якесь шепотіння старече,
Вві сні кінчається співом стілець, біла столу початий.

З дня в день усе більш означає кожне щоденне слово,
Поросле мохом століть, первиною приховано давить.
Приклавши вухо до меблів, чую — шумить загадково:
Дуби починають скаргу, дуби по вітчизні ридають.

Сума осені

В'януть години повільні. Мить за миттю марніє.
Це затоплена в осінь гілка. По ній посуваюсь
Я міліметрами смутку. Болісна, вперта праця.
З дня зриваю секунди. Листочки з гілки зриваю.

А осінню що я назвав? Велике, глибоке зітхання:
Людське, моє, що на зимному озері з дна піднялося.
В озеро осені й дня крізь вікно занурюю руки.
Дрож по них скаче. Дощ кропить. Листочки й хвилини
зриває.

Строфи про пізні літо

1

Глянь, яка осінь повна!
Так, ніби вина барило.
А це ж допіру початок,
Це ж тільки заосенило.

2

Назолотилося листу,
Що можна кошами носити.
А трави як вигнались буйно,
Аж просяться: йдіть косити!

3

Літо, в пляшки розілляте,
Шумус солодом пінним,
От-от повисаджує корки
В кипінні своїм невпиннім.

4

А тут, в череватій сулії,
Столисто, травнисто, черв'обо
Пора прив'ядання мліє,
Вся яблучна, вся виноградна.

5

Ще ящірка вигріватись
Вилазить на камінь гарячий,
Ще зілля в'ється вужове,
З гнучкої міді неначе.

6

Сіно сухе та медове
Над луками вітром устало,
Зітхне собі, пахощі струсить
І в спокій пірнає помалу.

7

Немов пелюстки у склянку,
Хмарки затонули в воду.
Я плюскою ліскою злегка —
Боюсь скаламутити погоду.

8

І воду, й мене, і землю
Глибоко сонце проймає.
Нам вітер склепляє очі.
В полоні тепла дрімаю.

9

А з кухні — запахи лісу,—
То глицю в окропі варю я.
Відвар той вигадав сам я:
Бір в злотій оліві вирує.

10

І вірші вигадав сам я,—
Хто зна, чи допоможуть від чого.
Поволі пишу їх, поволі,
Тамуючи жаль і тривогу.

11

І ти, мій читачу любий,
Поволі, поволі читай їх.
Вмирає велике літо
І осінь велику вітає.

12

Я вип'ю осені квартиру,
У сад порожній погляну,
Звалюсь під місяць промінний
На темну, холодну поляну.

* * *

О рослини дослівні, квітки виразисті,
Власної квітності охоронці!
Мотилі як малюнки мініатюристів
Під мікроскопом-сонцем!

Діамантова тайно, над скарбами скарбе,
Крапельинко роси на листі!
Все на нашому світі — всі звуки, всі фарби —
Мов пришестя божого вісті.

Як троянду створити, ще не явлену світу?
У душі чекання безкрає:
Прийде мить така швидко, що не змовчить і квітка
І красу свою оспіває.

Вірш про вмерлу надію

Стояв посланець, дідочок,
При скриньці поштової, на розі.
Від рання не мав він початку.
На крок не ступив по дорозі.

Я йшов з листом і пакунком,
А він моливсь, щоб не мимо:
Це ж котиться кругла надія,
Та ще й срібняками самими.

Вже вус рукавом він витер,
Всміхнувся, нести готовий,
Бо я наближався просто
До діда при скриньці поштової.

Коли ж підійшов я, старому
Ждання захлиснуло душу!
Та вкинув листа я в скриньку
І далі з пакунком рушив.

Дививсь мені вслід старенький
Великим поглядом склистим
І вкинув умерлу надію
До скриньки, де був той лист мій.

* * *

Ані голоду мені зазнати,
Ані в злиднях жить не довелося,
Не прийшлося жебрати в багатих,
З-під дверей мене не гнали досі.

Ваптаж важкого не посив я,
Заробляючи на хліб як-небудь,
Невідома ще мені почівля
У канаві під наметом неба.

Мав я, підлий і нікчемний, вдосталь
Овочів, вина й масної страви,
Для хвилини мого щастя хтось там
Проливать наймався піт кривавий.

Я не знав лахміття, бруду й пилу,
Не тривожив день мене майбутній,
Не тонув я в праці понад силу,
Як в смолі, густій і каламутній.

. . . . .

За одне лиш заслужив я милість,
За одне уникну кари в бога:
Що над ситим черевом цим билось
Спрагле муки серце моє вбоге.

Ніч невидна

Гей, із вантажем людино!
Сядь, посидьмо,
Та помовчім, та погляньмо
В ніч невидну.

Скинь додолу
Скриню дубову
З пліч робочих,
В ніч невидну втупім разом
Людські очі.

Що казати. Хліб — як камінь.
Кладь — над сили.
Шкода мови. В ніч невидну
Ми — дві брили.

Далекий тигр

Тут не чути, зрозуміло,
Відсіля й не видно, звісно,
Як по заростях тропічних
Ходить хитрий тигр зловісно.

То він, пружний, чорносмугий,
Розрива куців тенета,
То, лінивий від потуги,
Злотом в зелені маїне там.

Там мурчання, хрускіт, блиски,
Здерте листя, хмара пилу,
Та цього не видно звідси
І не чути, зрозуміло.

Тут затишно, тут спокійно,
В дверях ключ, у вікнах вага,
Чай кипить, кути чогири.
Сам я — п'ятий серед хати.

Тут блаженство, тут дрімота,
Вчора ясно — сіро нині.
Тільки часом блимнуть потай
Кров'ю підскоки тигрині.

От якраз в цю мить він саме
Причаївся, от він скочив!
Не дивуйся ж, як часами
Неспокійні маю очі,

Не дивуйся ж, як здригнусь я,
Мов раптовий струм відчую,
Не питай же, що зі мною,
Як поблідну й затремчу я.

До простої людини

Коли до мурів знов ліпити
Почнуть відозви свіжим клеєм
І вдарить чорний друк на сполох,
Щоб «військо» й «люд в найширших колах»
Байками знову засліпити,—
Хай знову йолоп віри йме їм,
Що треба йти й з гармат лунити,

Палити, різати й топити;
Коли почнуть на різні тони
Волати про вітчизни гідність,
Про жертви, предків і кордони,
Про «історичну необхідність»,
Знамена, славою повіти,
Героїв подвиги відважні,
Коли єпископи поважні,
Ксьондзи та рабини до бою
Благословляти стануть зброю,
Бо їм шепнув сам бог із неба,
Що за вітчизну битись треба,
Коли запіняться газети
Потоком хамства і облуди,
А диких баб табун букети
«Солдатикам» шпурляти буде,—
Знай, приятелю мій невченшій,
Мій ближній в цій чи тій країні,
Зняли гармидер цей скажений
Пани в захищеності невпинній.
Цей крик «Багнет напоготові!» —
Шахрайство, чисте ошуканство,
Це пахнуть промисли нафтові,
Це доларів забагло панство,
Це в банках щось не вистачає,
Рознюхали десь каси повні,
Це заманулось підлій зграї
Ще більше мита на бавовні.
О брук трошки приклад рушниці!
Бо кров твоя, а їхня нафта!
І від столиці до столиці
Гукли на всі ті їх марниці:
«Нема дурних, панове шляхта!»

З
поль-
ської
поезії

Єжи
Гордінський
(Нар. 1919)

Містечко

Рибна крамничка — палітра голландських
художників,
тільки це порівняння неточне,
бо надто вона осяяна сонцем.
Розсипані овочі славлять літо в зеніті,
пес приліг, поклавши голову край фонтана,
вино досягає поволи в глибоких суліях,
а ген у морі — вітрила білі й червоні,
і на піску дівчата вправляються в модному танці,
та й вистачить, щоб день цей назвати щасливим.
І навіть камінна таблиця,
на якій позначене ймення того, з руху Опору,
що його застрелили німці
якраз напередодні визволення,—
навіть вона не скаламутить погожого настрою.

Я прибув з країни, де слід би
на плитах писати ймення живих.
На тих, що погинули від ворогів,
не вистачило б каміння.

Загадка

Полюють на мене всі поліції світу
за те, що існую,
ліплять портрети мої до альбомів
старанніше, ніж руки дочки,
якої в мене нема.
Розпинають мене на дротах телефонних,
на магнітофонах мелють мій голос,
ходять за мною, винюхують кроки
пильніше за псів.
Розлучені, мусять на виставки йти,
оглядають музеї,
книжки торкають крізь шиби вітрин,
їдять дешеві обіди
в студентських їдальнях,
вудяться на концертах,
повіхають в театрах,
підслухують навіть розмови з дівчатами,
нетерпляче нишпорять поміж лавами в парку,
серед мурів літньої зелені,
у вірші, який я складаю,
передчувають якісь страшні таємниці.
Не помиляються.
Вже скільки місяців
я вивчаю велику проблему:
чому це всі завдають одне одному стільки мук.
Навіть птахи, навіть тварини,
хоч вони від людей і мудріші.

Вірш до матері

Все частіше думаю про твою смерть,
призвичаююсь до неї,
вдивляюсь у сиве волосся,
в потріскане люстро обличчя.
Настає нерухомий час,
в який увійдеш ти кволим кроком.
Я хотів би, щоб мала ти смерть маленьку,
навіть цілком непомітну,
щоб тебе уві сні спіткала
по лагіднім дні.
Але знаю, що ти волівш інакшу,
отже, такої благатиму.
Найчастіше сповняються
якраз молитви про смерть.
Коли спурхне на твої уста
облатка-надія,
нехай покаже вона тобі небо.
обліплене золотими янголами.
Вони в шелесті крилець
прилинуть до тебе
і візьмуть тебе на руки,
прозору й легку.
Всі квіти запахнуть.
і віддих останній твоїй
затримає промені сонця.
І тоді для мене єдиною втіхою
залишиться думка,
що легше б було померти мені.

Щасливі власники будиків

Щодня накрутять пружиною сніп
і певні, що вчасно вийдуть з сеансу,
в рожевих ковдрах лишивши неспокій.
річ цінну, але в мистецтві — облудну.
Сни, як відомо, живляться з уяви,
отже, також належать до мистецтва:
автоматично кожен з нас митець,
без обліку, заяв і апробацій.
Мабуть, колись-таки конче потрібен буде
заступник міністра культури у справах снів.
Він з хаосу виводитиме сонних,
підказуючи барви, погляди і діалоги,—
все підлягає розвиткові й змінам,
артизм — це норма, норма ж — тільки вправність.
Ну, а тим часом стачить дисципліни марень —
за ладом тут годинників стежать.
Вони, щоправда, не притишають снів.
хіба лише обмежать час тривання.
І от, озброївшись дзвоником надійним,
стрибають люди до вагонів темних
і їдуть, їдуть сім годин чи вісім,
видихуючи ніч повільно і ритмічно.

Берлінські шкіци

I

*Пам'ятник жертвам
націонал-соціалізму на Штайнпляці
з каміння зруйнованої синагоги*

Воздвигнуто вдруге каміння синагоги,
як ребро Адамова й райдугу миру.

Новий пам'ятник на славу людей
з каміння, що прославляло бога.
Ніхто не вцілів з освячених тут,
імен було надто багато, щоб їх пам'ятати.
Виставлено анонім на честь безіменних,
на холодному камені писано білу книгу,
як нагадування для впорядника законів майбутніх.
Над цим чудним обеліском гойдалки неонів
бавлять вечірніх завсідників вулиць.
З криниці смерті п'ють забуття.
Воно надбігає веселкою зграбних автомашин
в конвульсіях танцю і випарах джазу.
Забуття — запорука молодості й щастя,
тріумф найновішої психічної гігієни,
перемога розсудливості над магією сумління.
Осягли її всі достойні й ситі.
Про вибачення взагалі не питали.
Може, тому, що не лишилось нікого,
хто міг би пробачити місту.

II

Голос спаленого в'язня

Не довіряйте тим, хто носить шкуратянки,
бо часто ті шкуратянки з людської шкіри.
Не довіряйте поетам, що прославляють радість
життя,—
вони часто вішаються після останнього рядка.
Не довіряйте, коли вам кажуть: «Ми знаємо рецепт
щастя»,
в аптеці трапляються катастрофічні помилки.
Вірте сліпим, глухим і померлим,—
вони дають вам змогу існувати.

Найщасливіша доля у непомічених,
хто загубився в реєстрах високих канцелярій.
Це майже така щаслива доля, як у черепахи,
що триста років живе без печаток і дат.

III

Собор у кварталі Гансафіртель

Збудовано церкву модерну.
Молитви потрапляють до неба,
зазначені чітко на скляному щиті.
Радісніше й легше вірити
завдяки архітекторам.
Нова форма відсвіжує
архаїчний зміст.
Людина якось певніша
щодо власного порятунку.
Інженер — найкращий адвокат бога.
Але я не зміг відшукати
В легких краєвидах
молитви для себе.
Дививсь я на хрест
і на місце розп'яття
і міркував: якби жив він тепер,
якби тепер рятував людей,
то замість хреста,—
це просто сучасніше,
це більш пасує до місця,
це логічніше щодо часу,—
поставлено б на вівтар
блискучу композицію:
Месія в газовій камері.

З поль-
ської
поезії

|

*Тадеуш
Ружевич
(Нар. 1921)*

Переказ

Дивлюсь у вікно
у верховітті дерев
дощ
унизу під вікном
золотий люпин
переказую снові Гамлета
оповідаю про той привид що
про щура за порт'єрою
про батька божевільної
поштного балакуна

думаю про гладенькі як молоко
стегна королеви Матері
про таємницю
яку побачив
син що доходив літ
народжувалась і загнивала
в ньому любов
яку було треба струїти

яку було треба відтяти
отже й тям він мечем наосліп
яку треба було відгризти
отже й гриз
яку треба було втопити
як сліпе щеня
отже невинну дівчину
він і прирік на загибель
додаю непевні відомості
про життя Шекспіра
так 3 липня 1962 року
ще одна людина у світі
дізналась
про існування англійського драматурга
чуті сміх іде дощ
за стіною мишкує миша
серед лісів сивий мох
набрякає як потопельник
питання яке
собі ставив принц Данський
я обминув
як на сучасну людину
занадто жорстокий і грубий це жарт

З | Карел
чесь- | Гінек
кої | Маха
поезії | (1810—1836)

* * *

Марно галасуєте ви знову,
ніби я руйную вам будову,—
та вона от-от сама ж би впала:
в ній щури підмурок підточили,
і розхитує вітрів навала
дім, що встояти не має сили.
Від такого сховку мало втіхи!
Беручися ж до нової хати,
хто б схотів підмурок той лишати,
що не здержав і старої стріхи?
Геть основу, де нема безпеки!
На новім підмурку звсдьте мури,
щоб могли в оселі цій від бурі
ви знайти рятунок і від спеки.
А якщо, не довершивши дому,
я знесилені склепив би очі
(хто спроможен подолати втому?!),—
знаю я, що знайдуться охочі:

хтось із учнів майстрові на зміну,
ставши на прокладену дорогу,
працювати буде без упину,
поки дому не скінчить нового.

Подорожній

Подорожній в рідний край вертає.
Відблиск сонця за горою зник,
ніч щільніше землю облягає,
держачи в обіймах мовчазних.
Скрізь дрімота: на ланах і в гаї,—
лиш ходоць не знає снів ясних,
поспіша все швидшою ходою,
дивлячись у ніч перед собою.

Блідий місяць вигулькнув з-за лісу,
щоб утишить світові жалі,
але морок розпростер завісу —
і зникає місяць в сивій млі.
Хоч одну впізнати хотів би рису
мандрівник на рідній цій землі,
спраглий погляд зводить, та в тумані
перед ним лиш силуети тьмяні.

І мені — немов мандрівникові!
Образ перед оком устає,
тільки барви ніби присмеркові.
Стільки в них краси, здається, є.
Ось вони, здавалося б, готові
погляду явить єство своє,
та бліда примара їх закрила —
правду їх мені пізнати несила.

Розжени, історії богине,
морок, що на сонце наляга,
хай в промінні осяїному згине
зловорожа темряви снага,
смолоскип твій сляиво хай розкине
на весь світ, віщунко всеблага,
щоб весло надій в цю мить несталу
у непам'ять вічну не запало.

Бачу, що благання недаремні,
що збулось бажання потайне,
що богиня сутінки надземні
порухом величним розжене,
що в грудях стихають бурі темні,
що скорбота покида мене,—
образ той, що був як привид млистий,
устає рожево-променистий.

У передсвітанкові хвилини
спершу видно лиш верхів'я гір,
поки в сонній гущні долини
клубочиться морок, наче вир,
поки ранній вихор не пролине,
поки скрізь не блисне сонця зір,—
отоді навколишня країна
посміхнеться, мов ясна картина.

Прояснилось і в моїм видінні
вирування образів і мрій,—
в лад новий поєднуються нині,
наближаються в красі новій;
шлю благання знову я богині:
силу слова пісні дай моїй,
дай, щоб правда, лиш мені видима,
встала їй перед людськими очима.

З
чесь-
кої
поезії

Ян
Неруда
(1834—1891)

* * *

Так тихо, так смутно, самотньо так
пливу крізь життя це страждення.
Чому ж не схотіла жодна душа
у човен сісти до мене?

Прости мені, боже, питання це,
не збільшуй моєї провини:
лиш весла над хвилями я здійму —
чпїхсь на нпх сліз краплини;

а ледве погляну я за стерно,
враз очі відводжу від хвилі:
два пруги оті — то за мною вслід
спинаються руки білі.

З
чесь-
кої
поезії

Ярослав
Врхліцький
(1853—1912)

Весняне

Он жайворонок в небесах
тріпоче.
За сиву хмару злинув птах
і доц перлинок по світах
розтрушує співочий.

Мов злото, пісня та дзвенить.
У неї
земля вслухалась тільки мить —
і вже бруньками в лоні снить,
і пахне вже ріллею.

Прийдешнім годинам

Години прийдешніх днів,
години радості й миру,
прилиньте з безодні слів
мою підтримати віру.

Я звідав і горе, й жалі,
я прагну пізнати спокій
і, гість зниклої землі.
майбутні вітаю роби,

коли не гурботи самі,
а втіха сповиятме груди,
як люди будуть людьми,
день — Вічності маскою буде.

Це Вічності, може, лиш тінь,
та треба радіти й з того,—
пірнути в пізнання глибінь,
забути вагання й тривоги.

Години приїдеших днів!
Години щастя й любові!
Я руки до вас підвів,
пишатись вами готовий!

Благання своє сумне
плю в прірву Часу таємничу;
прийдіть, оживіть мене,—
як привидів з пітьми, вас кличу.

Угору мене піднесіть
назустріч ясному літу,
немов гущину верховіть
в каскадах сніжного цвіту.

На землю хай кожна з вас
приприсить сяйво привітне!
Благаю, щоб я не згас,
аж поки цвіт не доквітне.

Засну я в цвітінні тім,
уникну бурхливого виру,
розтану, як синій дим,
хат сторож, свідок їх миру.

З | *Йозеф*
чесь- | *Сватоплук*
кої | *Махар*
поезії | *(1864—1942)*

Сільська ідилія

Обніжками на смуги перетятій,
прослався лан, стернистий, половий.
Упертий вітер куряву підняти
все намагавсь на стежці польовій.

Вже з поля копи всі перевозили,
на край безлюдний тиша налягла,
лиш я на поїзд поспішав щосили
по стежці від сусіднього села.

Там, де обніжки ребрами крутими
у балку западаються глуху,
дівчаточко з волошками-очима
гусей на пашу гнало по шляху.

Наспівуючи, йшло собі, як завше,
підхвиськувало прутиком моріг.
Отож, мене з ціпком моїм спіткавши,
оглянуло від голови до ніг.

Я чуба мав — як личить всім поетам,
мій плащ із полами. як пара крил,
круг мене розвівався диким летом,
пнучись на вітрі на зразок вітрил.

Ішли повз мене перевальцем гуси,
гелгочучи собі кумедно так.
І раптом у дівчатка в кожному русі,
в очіпцях синіх бачу переляк.

Покинувши дорогу без вагання,
тюпцем гуди звернуло, де стерня,
пробурмотіло боязко вітання
та все, дивлюся, гуси підганя.

І так ото швиденько їх погнало,
на мене оглядаючись щокрок.
Воно в мені, без сумніву, впізнало
розбійника з бабусиних казок.

Полемічні строфи

Щасливих друзів із Парнасу
лише насмілюсь уявить —
коліна вже самі завчасу
згиваються побожно вмить:

це — соловей, то — цар на троні,
ото — пророк, і жрець — отам,
і хилиться юрба в поклоні,
кадила сіють ф'іміам.

А я — хробак! Немає в мене
від задрощів спокою й сну.
Закутавшись у плащ нуждений,
я свій талан скупий кляпу.

«Солодким співом» називати
свій вірш не маю жодних прав,—
я думку ледве в прості шати,
і то з яким трудом, убрав.

«Юдолі» зрікшися «земної»,
до зоряних не мчу країн,
бо певен істини одної:
що я — нікчемний праху снів.

«Природи голосів звабливих»
я дослухатися не зник,—
вони у мертвих переливах
мені вертають мій же крик.

Немає в мене й «ідеалу»,
щоб я за нього «в бій летів».
Тепла у серці зовсім мало,
сама ненависть в ньому й гнів.

Мене «безсмертя» не манило,
«натхнення» теж чуже мені,
мій вірш обурення зростило,
із жовчі виникли пісні.

Я людству теж би, може, «сяяв»,
як світоч, в темряві життя»,
коли б інакших був звичаїв
і, як у друзів, мав чуття.

Ото щасливці! Мають віру,
що світ — лавровий гай для нпх.
А я із життєвого виру
саме життя лише й зберіг...

Чого ж хотіти більш? Відомо,
які пісні — й хвала така..
А що писав я правду,— в цьому
єдина втіха, й то гірка...

*З
чесь-
кої
поезії* | *Отокар
Бржезіна
(1868–1929)*

Мотив з Бетховена

То не з глибин віків долинув повів тихий —
То голос твій почувсь під вікнами душі.
Він закликав: іди і сяйвом загравай дихай,
Скупайся в зорянім, у золотім дощі.

Поснули пахощі в садах, блакить в озерах,
А в нуп'янках квіток — анданте зоряниць,
В теплі гнізда спить спів, а барв невтримний шерех
Завирував і сів на дно, згубивши міць.

Послалась по землі завосм срібним пара,
У світло вснована немов тривкий азбест.
І чорним табором лежить лісів отара,
Шепочучи свій жаль у височінь небес.

Велична тьма склепінь понад зірками скресла,
Струмує тишею космічний пил в світи,
В безмірність простору, де ще не змовкли весла
Століть, що відплили. Не відчуваєш ти,

Як ночі весь паркоз на віддих твій наплпнув,
Як пролетів повз нас легенький пошум сну,
І руж несмілий дух, і пахощі ясмнинів
Він подихом крила із шат своїх струснув?

Як затамована прорватись прагне сила,
Як спека споминів на дні душі зроста,
Вогненным відблиском як кров ряхтить у жилах,
П'янкий цілунок жар опалює уста?

Як запалав пігмент зіниць твоїх пожегом,
І щезла тівь твоя, і ретязь кроків стих,
Як жаль, піддавшись мого гіпнозу чарам,
В душі світлицях ліг на ложі дум твоїх?

Його дихання ти відчув у срібних росах
Молочного Шляху, надзоряних країн?
А смерті прагнення, як хвиль солодких досяг?
А чорного вина п'янкий, звитяжний плин?

Все це захоплює в свій вир без повороту,
Як силети хтивих рук, як пристрасті порив,
Вливається в твою розбурхану істоту
В важкому й м'ясному положі почуттів.

До кристалевих ламп оливу — звуки влив я,
Каміння дороге на крипту взяв тобі
І квітів дорогих зібрав на узголів'я,—
Занурий голову в їх пахощі слабі.

Тебе покликав я. Мої ти чуєш дзвони?
Із себе сонний жаль ще чарів не стрясе,
А на уста твої вже спів мій похоронний
Спада й життя тобі цілунок вип'є все.

І в мить, як вічності майне світанок дальній
Дощем вогнистих руж,— помислиш ти тоді,
Що ніби ти відкрив вікно опочивальні
І раних співів мир вдихаєш із садів.

Природа

Джерел невидимих музика грала, і їй підспівував день мій
на березі меланхолійному.

І смуток життя, що давно вже минуло для мене, повіяв
пащохами дерев, і гомоном їх, і важким бринінням комах над
водою;
і цілі століття лежали між ними й моєю рукою, що рвала квітки,
між зором моїм і світом таємним,
що тисячами допитливих поглядів німо дививсь мені в душу.

Хмари затьмарили сонце на заході. В вітрів запитала душа моя:
це хмари ті, що приходять, чи ті, що відходять?

Вітри промовчали, в слухняні свічада розгладились води,
і тільки зірки, як вогні, що в хвилі холодній морів осяйних
погасають,
наді мною шуміли, вируючи там, угорі, непомітні:
світло вмирає тільки з приходом ще більшого світла,
ще більшого, більшого світла.

Гігантські тіні

Неначе розкладені плани боїв, перед вами лежать століття
і мертві зорі, ніби міста, попалені в давніх походах!
Гігантські тіні, йдете ви поміж народами, сіючи зерно священного
бунту
в пониклі серця, переорані глибоко плугом страждань!

Поблизу вас бурі стрясають душами, ламаються кволі рослини,
деренчать шпбки, до вічності звернені, радісно грає визволена
течія!

Немов сигнал героїчного рогу, бурхає в скронях кров!
Юрби словняють подвір'я палаців! Лунають пісні з барикад!

В лабораторію винахідника входите ви гарячковими ночами,
як полководці, що варту перевіряють у таборах!
На льодових островах вигнання, по казематах фортець,
на іронічних просторах шаленства навідуєте мучеників своїх!

Дочки царські між жінок із садків своїх побачили вас!
Перед очима майстрів підвелися вежі нових соборів!
Безліч світів навкруг вас вирує — магічний оркестр;
ноти зірок — його музика, на опівнічному писана небі!

Так віками йтимете ви, з урожаю свого невдоволені завжди,
і перемоги колосся, яке мусить зібрати колись племено таємниче,
ви, померлі, в пальцях своїх розтиратимете, мов господар,
що хоче знати, чи зерно достигло, й в задумі жнива відкладас.

Так душі ваші пільмою смерті пливуть, немов кораблі бойові
многолюдні,
а з них мацаки вогняні свої в далеч пускає рефлєктор
і на безмовному обрії флот викриває ворожий,
освітлює мандрів мету і гавані велетенські споруди.

*З
чесь-
кої
поezії* | *Петр
Безруч
(1867—1958)*

Тільки раз

Не знаю, де її коли
мені почути довелось легенду.
На півночі землі
за пасмом гір захована долина;
вона скорботна й темна,
бо не світило там ніколи сонце.
Похмурий люд живе там
серед снігів, у юртах, повних диму.
Чоловіки круг ватри —
у них над золото дорожче слово,—
сумні жінки за ними,
а діти в хутрах туляться позаду.

Вже хтозна, як то сталось,—
чи, може, збилася земля з дороги,—
що сонце там засяло.
І люд метнувся одразу в чорні юрти,
наляканий тим сійвом;

каміпням заваливши кожен вихід,
упали всі додолу
і демона незнаючого благали,
щоб він життя лишив їм.
Навкруг їм часом
спалили промені весь сніг одвічний,
і під устами сонця
неплідний ґрунт зростив фіалок цвіт.
Та як узрів промінний бог
ту мертву тишу, боязкі бланання,—
пройшов долину
і більш ніколи вже в той край не глянув.

Та страх минувся,
і люди зважлились покинуть шатра
і на землі вологій
знайшли скрізь квіти й нахощі незнані.
Побачили, що добрий бог до них
прихильний був, але на них образивсь,
і всі в душі відчули,
що день той більш не вернеться ніколи.
І тут ще глибша туга
сумним чоловікам схилла в'язи
і голови жінкам.
І так жили — в такій журбі подвійній.—
бо знали, що проходив
весь блиск життя по їх землі похмурій,
і зник він їх виною,
і більше не поверне.

Повз мене тільки раз пройшла любов.
До пояса спадали чорні коси,
і ніжний голос говорив до мене:
«Ви серцем добрі, знаю,

щаслива з вами буде кожпа жіпка».
І погляд соромливий
сказав ще більше, ніж слова ці любі,—
а так вони бриніли,
як тільки в Тешнін у нас говорять,
у ріднім краї.
Та я, що вже дошив
із келиха життя гіркі одепки
і білі сторінки усі вже вирвав
із книги життєвої,
відмовив гірко голосом шорстким,—
так відновісти міг шахтар з Острави:
«Безмежне в того щастя буде, нанно,
хто стане нашим мужем,
та чи ж троянда всохлій пень оздобить?»

А я ж її кохав, і от вона за іншим.
Погас вогонь мій, сутінки на серці,
і над життям безмірний сум снується,
коли згадаю часом,
що йшла любов повз мене ніжним кроком,
і двері зачинив я перед нею,
і більш вона не вернеться ніколи.

Бернард Жар

Бернард Жар — із Фридка. Тому й відцурався
народу свого, що зробився немплий
Бернардові Жору.
Дітей своїх любить і жінці він годить,
неділю святкує, до церкви ходить,
на добре напутити хоче родину,
то й дбає найбільше про те без упину,

щоб мови мужицької в домі не чули —
хіба що озветься челядник із двору.
Отак заманулось
Бернардові Жору.

Бернард Жар із Фридка. Тому й відцурався
він матері, й соромно часом за неї
Бернардові Жору.
Гостей ото склице, бувало, до дому,
а матір — із дому. Тому що відомо —
мужицькою мовою тільки говорить,
не вмів, не вчиться ліншої мови,
то як же, невже червоніти синкові?

Чи швидко проклятій цей вишцять звичай?
Чи довго ще жити мові мужичій?
Принаймні її вже позбудеться скоро
на ринкові дім, що належить
Бернардові Жору.

Злий гість завітав, хоч некликаний наче,—
хазяїн в гарячці лежить на постелі,
зарадити й лікар не зміг цій причині,
і жінка сумна, й діточки невеселі
(а мати надворі плаче).
І все гомонить він
мужицькою мовою щось в маячінні.
До чого фантазія змушує хвора
Бернарда Жора!

Гудуть, заливаються фридецькі дзвони.
труну спускають у землю,
і панською мовою молиться хор,
і панською мовою хрест промовляє,

що нібито з миром отут спочиває
Бернард Жор.

А хто це придбав на цвинтар тихенько?
Пани розійшлися — з'явилася мати.
Мужицькою мовою молитесь ненька
(то в неї не впертість або непокора,—
не вмів інакше, вродилась у горах!),
шепоче свої молитви ледве чутно,
щоб не розгнівити, з труни не підняти
небіжчика сина
Бернарда Жора.

Читачі віршів

Ось доля тебе на Парнас виносить
з життєвої прози та будяків.
Нехай ти й побожний, а все ж не досить,
що бог — єдиний з твоїх слухачів.

Коли ж бо пиха вимагає в тебе:
ти дівчину маєш, як маків цвіт,—
адже ж, як вона цілується, треба,
щоб знав не менш як усенький світ.

Або як п'ятою жорстокою топче
дівча без серця твої почуття,
то всім розповісти хотів би ти, хлопче,
що в тебе потрощені щастя й життя.

Чи перша тобі сивина до волосся
гадючим плазом коли завіта,—
якби з ким-небудь, то б краще вдалося
оплакати втрачені юні літа.

Воно як на світі є душі добрячі,
твої поезії читачі,
то й радості вдвічі більше неначе,
і легше зносити біль живучи.

Вилловлює зернята ніжності кожний
добряга читач, ними живиться він,
бо то ж голова, не глечик порожній,
ти, Безруче Петре, дурню один.

Загляне часами тобі на втіху
до книги твоєї читальник такий —
замре йому серце, й зітхне він потиху,
схплюючи голову на рядки:

— Як плем'я бескидських горян вимирало,
в чудових рядках оспівано, бач!..—
Рапсодє зневірений, ще тобі мало?!
Не перевівся на вірші читач!

З | *Станіслав*
чесь- | *Костка*
кої | *Нейман*
поезії | *(1875—1947)*

Божі млини

Божі млини — вітряки страховинні,
обертаються крила їх величезні,
мелють заслуги, мелють провини,
і ніщо не минеться, й ніщо не щезне,
тільки вітер часу новіє над світом —
ніяким вони не гребують житом.
Божі млини — повільні млини ті
пезграбно, нешвидко рухають крилами,
та руху того ні змінити, ані спинити
ані благанням, ані наказом, ніякими силами:
у них-бо вся існування суть,
що станеться — люди все до млина несуть.

Божі млини — справедливі млини,
їх не підкупиш, ні залякаєш, ані власкавиш,
не мають ні примх, ані упереджень вони,
ні зиску їм непотрібно, ні слави,
відають спокійно, без обурення й подиву
кесареві — що кесареве, що народне — народові.

Божі млини — вони мелють помалу,
та мелють, брате, напевно.
Пильнуй тільки, стій витривало,
нехай собі йде, як іде воно,
не зневірайся, чекай терпеливо
на неминуче мливо:
змелють заслуги, змелють провини
ті вітряки страховинні.

З
чесь-
кої
поезії

| Карел
Томан
(1877—1946)

Лютий

Залюблений у тишу й самотину,
ти в гущині лісів, у безгомінні піль
дослухуєшся ритму життєвого.
Скажи, чи інколи не чуєш
ти голосу глибин?

Шаліє вдалині бенкет убивств і крові.
В земнім мовчанні — біль.
А там, внизу,
мов серце б'ється — струмінь тайний світла
шукає в п'їтмі.

Там пісня юних вод розквітла
і радістю п'янить думки твої скорботні,—
ні, ми й у розпачі, і в вірі не самотні.

Березень

В нас на криниці дрізд уже співав,—
іде весна, іде весна.
Коли ж вікно я відчинив у сад,
прошепотіли пуп'янки мені:
іде весна, іде весна.

В чеканні груша і бузок тремтить,—
іде весна, іде весна,
в твоїм волоссі блиск новий розквіт,
в твоєму сміхові метал новий.
Іде весна, іде весна.

Боже мій,
оновителю, воскресителю,
не забудь про серце в снігу.

Автопортрет

Зродився струмочок співочий
далеко в темному лісі.
До світла прорвався й дзюркоче
пісень потойбічних.

Хрестило водою живою
життя мене,— пісню підступну
глибля і тьми я засвоїв,
ритм її дикий.

Всесвітнє жадання рвійше
і прагнення юрб в моїм серці,—
а тільки тихенький і мрійний
спів до зірок брипнть.

З
чесь-
кої
поезії

| Віктор
Дик
(1877—1931)

Послання

Свіжіший від ранкової роси,
чистіший за пташині голоси
хай буде спів твій, сповнений тепла.
Скінчивши ж те, що доля прирекла.

пірни в глибини тиші аж до дна ти,—
так птах шукає сховку, щоб сконати.—
бо пісню, що всю душу розколише,
завершує достойно тільки тиша.

З
чесь-
кої
поезії

|

*Індржіх
Горжейший
(1880—1941)*

*Нещасний випадок
на вулиці*

Дідка переїхали. Кров'ю сходить.
Цікаві збіглись юрбою.
Стоять. На обличчях, на спинах навіть
відбиток спільного болю;
в одній вібрації, в нападі згоди
серця тріпотять одностайно,
і очі, донині чужі, починають
тремтіти жахом єдиним;
відчув ніби кожен, що всі вони, всі тут
нащадки тієї ж недолі,
що цей ось — за них, за людей всього світу
лежить скривавлений долі.
Його вони наче обрали, щоб втілв
всю повню страждань людини;
уста чісь тихо прошепотили
немовби за всіх: «Нещасний».
Старечий погляд блимає й гасне,
скорботну пізнавши тайну:
ніколи в усім тім житті треклятім

іще він не бачив стількох співчутливих,
не знав ще такої приязні зливи.

Людського єднання трагічний квіте,
уперше тебе довелося стріти
на бруку, кров'ю поллятим.

З
чесь- | Йозеф
кої | Гора
поезії | (1891—1945)

* * *

У темний час хитання світу,
в часи знуцання з доброти
хоч краплю певності б, хоч скриту!..
Надіє, не згасай хоч ти!

Нам тільки б натяк серед пітьми,
що в тьмі не пітьма лиш сама,
щоб відблиск сну могли вловить ми,
якому здійснення нема,

хоч промінь дружби в лютім гніві,
що розділяє й гнобить нас,
хоч тінь любові в дні жахливі.
коли вже й знак любові згас.

Хоча б рука на допомогу
тому, кого загибель жде,—
будь нам щитом, вкажи дорогу
в прийдешній загадковий день.

Нам тільки б віра в нашу працю,
лише сподіванка, що в ній
для іншої доби здійсняться
привістки спільних наших мрій.

У темний час хитання духу,
у недовірі й боротьбі
хай відчувається хоч глухо:
ти — спільник мій, я — брат тобі.

Лиш потяск наших рук, єднання
кордонів душ, держав, країв
заповідає нам світання
і райдугу майбутніх днів.

З
чесь-
кої
поезії

|

Константин
Бібл
(1898—1951)

Ялинка

Учора напало снігу.
Сьогодні свят-вечір настане.
Почнуть круг тебе співати люди,
на тебе кожен дивитись буде,
В цяцках деревце різдвяне.

Якби на тебе поглянули здалека,
побачили б не червоні яблука,
а, може б, рани глибокі побачили,
свіжою кров'ю позначені.

Стіл, де стоїш ти, далеко б тоді простягнувся,
як вулиця біла, в снігу вся,
і по ній лиш одна
проходить процесія жалібна,
а посередині невеличка зелена труна,
вінків на ній повно,
шість білих свічок проносять її на раменах
безмовно,

завіює вулицю хуртовина,
по довгих рядах
мерехтить смолоскипів туга.
А хто назустріч іде,
довідується від людей,
що вродилась у яслах одна дитина,
а в лісі померла друга.

Бетховен
(З циклу «Карлові Вари»)

На мармурових сходах
увесь день,
лежачи, хмуриється лев.

Лише вночі
настовбурчує гриву,
повну космічної музики,
і відчуває, що мусить стояти пригнувшись,

що трохи замале для нього
над спиною те небесне склепіння,
що воно не безмежне,
що й всесвіт має свої грати.

Воєнна тиша

Воєнна тиша мов краєвид на місяці
Ні міст ані сіл ані лісів
По кам'яному морю тягнуться хмари
Коли ж пропливуть
угледите тільки кратери лише струни
на шкірі світу

Побачите концентраційний табір
обнесений колючим дротом
То не що інше
не що інше то як великий герновий вінець
на двадцять тисяч голів

З
чесь-
кої
поезії

Вітезслав
Незвал
(1900—1958)

Прощавай і хусточка

Прощавай Коли це побачення останнє
що ж було прекрасне все те що відбулось
Прощавай Якби ми й призначили стрівання
може не прийду вже а прийде інший хтось

Це було прекрасне на жаль усе минає
Давоне похоронний мовчи Цей сум я знав
хусточка цілунок гудок і вже немає
Дві-три всмішки й сам я Рушає пароплав

Прощавай Коли ці слова останні свідки
щастя зостається хоч пам'ятка яка
трошечки облудна мов запах сухозлітки
як листівка проста мов хусточка легка

І коли я бачив те що для всіх невидне
що ж тим краще Ластівку затишок манив
Південь показала ти де гніздечко рідне
Літ тобі судився мені судився спів

Прощавай Коли ми розстатися повинні
що ж тим гірш надії ніщо не оживить
Хочемо зустрітись не розлучаймось нині
Прощавай і хусточка Доля так велить

Дух гнилизни

Бридкий мені світ у якому людина має владу над людиною
Ще більше бридке людство що не хоче з цим покінчити
Але над усе бридке моє власне безсилля розправитися
з ворогами людства
тим паче що їх не так і багато
Іх можна було б подушити голими руками
Я вимпв би руки як лікар
трошки причесався б
і пішов би писати вірші
Бридкий мені світ у якому людина має владу над людиною
Ще більше бридке людство що не хоче з цим покінчити
Але над усе бридкий мені дурень що сміється з цих моїх
повних одчаю рядків
якими я мусив би закінчувати кожную свою книгу

Дикі гуси

Село далеке в ріднім краї
Все ті ж хатки ті самі зграї

Минає літо віз рипить
Табуи гусей зліта в блакить

Дванадцять їх То Музи мабуть
Зустрітись їх капличка вабить

О дикі гуси Ваш політ
колись мене погнав у світ

Як нерозумно це без тьми
лишивши дім гасать світами

Вас обрій чарами манив
угору геть від рідних нив

Женці вертали з піль поволі
Було так добре в ветхій школі

Ти як фламандський пейзажист
дививсь на череду на міст

Захоплений підводив погляд
на драбиняк мов на дивобгляд

О дикі гуси сіножаті
Не палено у жодній хаті

Село як пустка нежива
Усі на полі йдуть жнива

Мантачки ряд покосів рівних
Вгорі табун гусей мандрівних

над ланом лине де жита
де ранок синій розквіта

А ти малий глядач диковин
вдивляєшся захоплень повен

Це вчора чи колись було
Верніте гуси те село

З
чесь- | Франтішек
кої | Галас
поezії | (1901—1949)

Осінь

Як шаг покладений сліпцеві стиха
ти біля мене осене моя
як шаг покладений сліпцеві стиха
днів ледве чутна течія

Осінь чисте вітровіння
мені вертаеш ти
дитячі роки в димі картоплиння
іанов туди хотів би я піти

із вірністю людським стражданням
і вбогості твоїй
В своєму сумі ненастанім
прийди й журбу мою розвій

і заплати металом листу свого
за днів окрадених тягар
і розжени мій острах і тривогу
і принеси спокою дар

Як шаг покладений сліпцеві стиха
ти біля мене осене моя
як шаг покладений сліпцеві стиха
днів ледве чутна течія

У таборі

У таборі біженців
тільки мороз та лихо
у таборі біженців
тільки недоля сама

бавить спінка свого породілля тихо
плаче малий бо їсти нема

Ніщо для жінки брудна каламуть ця
ніщо для жінки знищення ї зло
долоні її життя торкнуться
і знову буде все як було

У таборі біженців
народився синок
у таборі біженців
має прапор із нелюшок

Знамено вічне страдника народу
хай майорить крізь навісну негоду

З
чесь- | *Владимир*
кої | *Голан*
поезії | *(Нар. 1905)*

Сосна

Та й гарна ця стара сосна веймутівка
на пагорку твого дитинства, яке ти щойно відвідав...
Вона шумить, а ти згадуєш своїх покійників
і роздумуєш, коли дійде черга до тебе.
Вона шумить, а тобі, ніби ти дописав останню книгу,
лишилося тільки мовчати й плакати, щоб слово росло...
Яке було в тебе життя? Покидав відоме ради невідомого...
А доля твоя? Тільки раз до тебе всміхнулась,
а тебе й не було при тім...

* * *

Поета ніщо не виправдує, навіть і смерть.
А проте з його небезпечного існування
Назавжди залишиться тут — немов як додаток —
По пьому рисочок кілька. І в них, безперечно, важлива
Не досконалість, хоч би була вона й раєм самим,
А тільки правдивість,— нехай вона буде і пеклом.

Спочинок кур'єра

Якби вишав сніг, то хоч слід по мені залишився б
тут, де, об стіну хатини опершись, хвилинку постою...
Але тепло й зелено скрізь,
і жіжки нафарбовані малахітом,
і жито вже наливається, й важчають хмарп,
а озеро їх віддзеркалює, ніби морфії під шкірою...
Оксіріхський папірус, власне, занадто ще молодий
у порівнянні з тим, що несу я... Невже знову буде війна?
Як тихо п'є кіпь...

Людський голос

Своєї музики не кидає нам ні камінь, ані зірка,
нечутні квіти, і речі немовби навіть замовчують щось,
тварина в собі приховує перед нами
співзвуччя невинності й таємничості,
вітер назавжди зберіг соромливість чистого символу,
а що таке пісня,— знають хіба онімілі птахи,
яким ти під щедрий вечір кинув необмолочений сніп.
Вони живуть, цього досять, і цього не висловиш. А от ми,
ми боїмось, і не тільки в пільмі,
але й за рясного світла
не бачимо ближнього свого
і, жахом пройнявшись аж до несамовитого заклинацця,
кричимо: «Ти тут? О з о в и с ь!»

З
чесь-
кої
поезії

Їржі
Ортен
(1919—1941)

Крик

Злітаються на падло круки,
в вологій пітьмі стогін чуть —
то кров говорить словом муки:
«Течу!»

Дияволи в повітрі линуць,
вхопивши всевіт, як стерно.
Хто, крове дорога, зупинить
твій плин, що рине знов і знов?

Я б рад встромити й руку в пломінь,
якщо офір жадає час,
та тільки попіл нерухомий
лишився там, де пломінь згас,

та тільки вороння й шуліки
шукають здобичі собі,
лише ганьба та розпач дикий
панують владно в цій добі,

лиш смерть, лиш розклад, тільки зрада.

Що можу я?! Зостався крпк:
«Розкрийся пам, жива відродо
ланів і гір, лісів і рік,

розкриїся, земле животворна,
своїм диханням пiтьму зруш,
хай стане мiць твоя незборна
пiдпорою для кволих душ,

хай нас, немов кинджал, прошиб,
хай знайде шлях до наших жил!»
Той мови чеської не вмiє,
хто каже: «Бiльш немає сил».

Провесна

Тим часом, як двiрiнькнув птах,
а спiв iз горлечка ще вийти не хотiв,
дзвiночки, чую, почали дзвонити:
«Вставайте, трави, годi, соннi, снити,
ростiть на всiх земних стежках!»

Яка краса —
ввийти в свiтанок!
Встають рiчки,
за голови заклавши руки,
за голови, за сплеск морiв
розмiрений, стозвучий.

Куди ти, росо, iдеш?
«Iду блакитi небу позичати,
iду легкi дзвiночки роздзвонити:
«Вставайте, трави, годi, соннi, свити,
прокинься, килиме квітчатий!»

З
росій-
ської
поезії

Михайло
Лермонтов
(1814—1841)

Кохання мерця

Нехай засипаний сирю
Землею я,
Та всюди й завсіди з тобою
Душа моя.
Любові навісне томління,
Жага чуття
Зі мною тут в країні тління
І забуття.

Я, стерпівши останні муки,
Без ляку вмер,
В розлуці пильги ждав — розлуки
Нема й тепер.
Спіткавши вроду безтілесних,
Я сумував,
Що рис твоїх між рис небесних
Не пізнавав.

І божа влада, й святість раю —
Пощо вони?
Земною припастрастю палаю
Звідсіль, з трунп.
Плакаю й тут сдицу мрію,
Одні жалі,
Ревцюю, прагну й шаленію,
Як на землі.

По тобі лиш чуже дихання
Перебіжить —
Моя душа в німім стражданні
Вся задржить.
Шепнеш про когось, не про мене
Ти ледве чуть —
Твої слова, як струм вогненний,
Мене печуть.

Не мусиш іншого любити,
Не мусиш, ні,
Адже належиш не собі ти,—
Мерцю, мені.
Весь страх твоїй, молитві до неба —
Усе дарма.
Таж забуття мені не треба,
Його й нема!

*З
росій-
ської
поезії* | *О. О. Фет
(1820—1892)*

* * *

Убога мова в нас! Хотіти й не могли,—
Ні друзям, ні чужим не перекажеш ти
Того, що в грудях б'є, немов прозорі хвилі.
І марна вся жага невтолених сердець,
І перед вічною оманю мудрець
Схиляє сивину в несилі.

Спроможен тільки ти, поете, в слухну мить
Крилатим звуком слів схопити й закріпить
І темні сни душі, і трав зниконий запах.
Так для безмежності лишивши діл земний,
Юпітерів орел сяга височини
Й раптових блискавиць приносить сніп у лапах.

*З
росій-
ської
поезії* | *Олександр
Блок
(1880—1921)*

* * *

Благословляю, що, бувало,
Я долі кращої не знав.
О, скільки, серце, ти кохало!
О, як ти, розуме, палав!

Нехай і щастя, і скорботи
Полишили гіркий свій слід,
Та в пристрасті й серед нудоти
Зберіг я свій колишній світ.

І ти, кого я знав терзати,
Прости. Нам бути вдвох ізнов.
Чого словами не сказати,
В твоїм обличчі я знайшов.

Вглядаються уважні очі,
І серце стукотить в грудях,
У млі засніженої ночі
Верстаючи свій певний шлях.

З
біло-
руської
поезії

Максим
Богданович
(1891—1917)

* * *

Підніми тільки очі угору —
знову станеш ти наче дитя,
геть відлинуть, розвіються скоро
всі тривоги земного життя.

Хмару тихо блакить вколихає,
у душі відросте двоє крил,
щоб летіть в високості безкраї,
в синіх хвилях відмити весь пил.

В них нема ні турбот, ні нудоти,
щастя, ласки не треба для них:
хмари ці — килими-самольоти,
ти — царенко в казках чарівних.

* * *

Десь у хмарах живуть павуки,
що снують павутину дощів.

Все м'які та пухнаті такі,
все слизькі — шкіра як у вужів.

Кров холодна у них, паче сніг,
зло безцільне у круглих очах...
Цить! Чутно шарудіння їх ніг,
що оплутують стіни і дах.

* * *

Луками в травах м'яких
тихо ніч синьоока бродила;
тихо встилаючи лан,

вгору здіймався і зникав,
наче дим синюватий з кадила,
чистий, прозорий туман;

неба глибінь ожививши.
зірок проступили поволі
з пітьми тремтячі вінки.

Конники сухо бриніли;
котилось на вільнім роздоллі
темне свічадо ріки.

Впала роса; на полях
загорались намистинки млих
жовто-червоних вогнів,—

час, коли треба журпиться
душею на свіжих могилах
марно потрачених днів.

Простенький віршик

Веселка невеличка, неяскрава
вкруг місяця ледь видко мерехтить,—
її не кожен, мабуть, і помітить,
хто схоче в небі погляд зупинить.

Веселко невеличка, неяскрава!
Тому і до вподоби ти мені,
що та ж і в мене доля — ледве видко
у синій блимати височині.

*З
біло-
руської
поезії* | *Максим
Танк
(Нар. 1912)*

Каміння

Гостей чекав я, і вони
Загрюкали в поріг —
Каміння все, всі валуни
З крутих моїх доріг.

На всіх на них сліди були
Моїх юнацьких снів,
І шрами геть на всіх лягли
Від хмар та од вітрів.

Я кожен камінь пізнавав —
Коли спіткав його.
Коли на ньому спочивав,
Нічліжний клав огонь.

Ось цей лежав біля вікна
У рідній стороні,
Цей кинули на мене, й знак
Кривавий ще на нім.

Але один валун з усіх
Не по знаку щось був:
Хто він, відкіль, з доріг яких,
Непроханий, прибув?

Лишень по сніжній білвині,
По тім, як він дихнув,
Як зимним мороком мені
У серце зазирнув,

Пізнав я, що за гість такий
Навідався здаля:
— Шу, що ж, прийшов, то, прошу, лий! —
І чарку я налявав.

— А от про що нам річ вести,
Ніяк не доберу:
Вночі намовити я встиг
Смереки у бору,

Та птапі зграї голоспі,
Та грози, та розлив
Бурхливих вод, щоб навесні
Вони мене взяли.

* * *

Пливе, хвилюючися, шум,
холодний шум по нивах чорних,
і низько
    линуть
            хмари дум
шляхом осіннім неозорним.

Доріг на море в них нема —
вітрила білі там над молом.
До тебе?

Але ж ти — сама,
вони вгорі тьмяніють болем.

Палю вогонь. З усіх кутків,
мов зимна темрява, без краю
летять на пломінь сні-думки.
Шкода лишень, що не згорають.

Остання буря

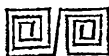
Сперш довго ліс
на гуслі грав зелені,
Аж поки виплв вересневий день,
І наче зорі, що спадають з клепів,
На воду лпст
поспавсь
де-не-де.

Поплутав вітер тонн струн геть-чисто,
І хтось устав, і чуб розпатлав свій,
І різко
блискавки смичком злотистим
Від борозен
аж до небес
провів,

Розкидав хмари впхром перехресним,
Роздер худими пальцями гілля.
І ти заплакала, що вже на грім оркестру
Не відгукнулася земля.

З
єврейсь-
кої
поезії

Давид
Гофштейн
(1889—1952)

* * *

Приходжу, світе мій, до тебе знову!

Заледве я покинув смугу ночі,
А вже твій блиск мені скропляє очі,
З твоїх склепінь високих сяйво плине!..
Приходжу, світе мій, до тебе знову
Пробути в тебе ці ясні хвилини...

Дзвоню я знов назустріч дневі
У дзвін великий на прозорій брамі,
І вухо звуки ловить кришталеві,
Підспівуючи в трепетній нестямі...
Ловлю губами, мов несамовитий,
Повітряні краплици ранні...
Бринить гортань, язик знаходить мову;

Приходжу, світе мій, до тебе знову!

* * *

Останню лусочку до панцира мого
Скувало сонце з променів веселих
І вин ясних, кипучих, як вогонь,
Налляло в келих.

І я схилився до ніжної руки
Під тягарем легким кольчуги золотої
І жадібно ковтав найбільш п'янкий
З усіх напоїв,—

Котрий вже раз? Не час лічить тепер:
Узявши зброю, сяйвом оповиту,
Без ляку йду до темрявих печер
Буття і світу...

* * *

Минає довгий день і забира з собою
Важке ярмо турбот, останній злиднів бич.
Є стіл, папір і хліб, є дах над головою,
І завтра — вільний я, тягар струснувши з пліч.

На хвилях спокою вздовж вулиці-ріки
Пливу... А там, вгорі, вартує вітер хмари,—
Гасаючи всю ніч, він згонив їх в отари...
Вони спокійні вже, та й досі сторожкі.

Це осінь. Це вона батіг вітрів лихий
Держить напохваті. Які поля безкраї,
Як манить дальній шлях, що ними пролягає,
Як добре юним бути і вільним, мов птахи!..

Ще східців декілька. І от я під дверима.
І скільки радощів ясних мені несе
Паперу аркушик, близький понад усе,
І тиша вечора, ласкава й незглибима.

Поліфонія

Я маю
Завулочки-ситечки —
Світло ловити:
Широкий
Там вхід,
Але вийти
Не можна в проваль.
В тенета очей
Туди ловиться золото сонця
Й повітря
Прозорий кришталь.
Впіймалось,
Зібралось
На ниточках, вістрях,
І десь там осіло
В глибинах у серці,
В куточках, на дні...
Зігрілася там
Моя сонячна здобич,
І сяєво плине,
Й густішає світло,
Зростає, невпинне,
І переступає
Поріг моїх уст,
І губи рясніють уже
Золотими складами,

Словами, як срібло,
І лавами речень, мов сталь...
І з сяєва знову
Шліфую я
Мову —
Пісень найчистіший
Кришталь.

Віолончель

Чому клонишся, душе моя?..
Псалом 43

Чом клонишся, душе?
У грудях чом брниниш?
Чутно двигтіння стін —
Підпор буття мого,
І вгору, вгору знявсь
Твої слави голос
І вже спадає вниз,
Під ноги, в порох піль.

Чом клонишся, душе?
У грудях чом бриниш?
Ти мнешся в пилу,
Купаєшся в золі,
Мов птиця, що води
Лякається у спеку?
В землі їй холодок,
І свіжість — у смітті.

Чом клонишся, душе?
У грудях чом бриниш?

Немов жертвна кров,
Мов праведника кров
На камені твердім,
Тремтить, не тихне, ллється,
Кипить, не застига
В безгрішній чистоті.
Клонись, душе моя,
Брини з глибин грудей,
Від попелу блищи,
І кров'ю очищайсь,
І стань від сліз ясна
І ніжна — від тремтіння,
Щоб світлом був твоїм
Важкий твої сум, твої біль!

* * *

Край шляху край битого,
Там, де пилюку
Для вітру неситого
Мелють та й мелють колеса безсонні,—
Отам на ланах нічиїх назбирав я насіння.

Вантаж нелегкий свій узявши на плечі,—
В подертій, у ветхій торбині насіння,
Насіння, вологе від рос від осінніх,
З ціпочком — по дідові спадком останнім,—
Я рушив у путь, у бездомні скитання...
Під небо за вітром
З чужих коминів дим підносились привітно,
А там, поза плотом,
Грядок свіжоскопаних скільки було там!

З молитвою, сам, приховавши тривогу,
Я сів насіння близ дому чужого.

На грядці своїй, де страждання я сів,
В ріллю тую вгрузши, стою непорушний.
Благаю вас, птиці, і вихри, й негодн,
Насінню цьому не чиніте ви шкоди!
Його я на плечах привів і зберіг
В бездомних блуканнях край дальніх доріг.

3
литов-
ської
поезії

Майроніс
(1862—1932)

* * *

Як дим, що без вітру зникає, розтану,
Ніхто її не згадає мене.
Страждали в житті тисячі ненастанно,—
Хто ж їх імена спом'яне?

Мов хвилі невпинні, мов думи незримі,
Усе на цім світі мина.
Де Сарди? Афінні? Де в гордому Римі
Про подвиги слава гучна?

А муки мої? А патхень моїх чари,
Ті спалахи духу ясні?
Лиш крові бурхання, лиш серця удари,
Що віддане буде труні.

Забудеться вірш мій. Поети новітні
Нап'ються з патхення струмка,
І зірка та сама в красі їм розквітне
І їх, як мене, ошука.

Та й що таке слава, увічнена в співі?
Лиш тінь, що біжить побіч нас!
З людиною згаснуть і мрії, її пориви,
Як промінь досвітній погас.

З
лати-
ської
поезії

Ян
Райніс
(1865—1929)

Сходячи на верхів'я

...Який самотній ти з роками станеш.
За другом друг від тебе геть іде.
Спочатку ще хоч квіточку наглянеш
чи рідну душу стрінеш де-не-де.

Та зникне й те. В засніженій безодні
безмежна тиша серце опаде,
спокою ж скелі не дадуть холодні:

укриєшся за крижані щити,
а в грудях буде сум земний пекти.

Моя радість

«Де твоя радість?» — «Тут її немає».
«Ходім шукати». — «Замигтить в очах».
«Від сяйва сонця? У ланів розмаї?»
«Ні, буде ніч. Лиш ватри по кущах».

«А довго йтимем?» — «Довгі дні похмури».
«Скрізь будуть квіти?» — «Згарипца чадні».
«А де ж кінець?» — «Де світу крайні мури».

«А там?» — «Чабан там гріє при вогні
ягня». — «Це ж радість іншому?!»

«Мені».

Самотня хмара

Почувши осінь, полонина стихла.
З мові кручі видно всю мені
красу останню, що лежить застигла,
як на столі, в прозорій даліні.

Терпкий, вологий повів. Звільна суне
самотня хмара. Щільни земні
в собі ховають все — зотліле й юне:

під жовтим листом — стебла свіжих трав,
мов хто життя із смертю поєднав.

З
грузин-
ської
поezії

|

Галактіон
Табідзе
(1892—1959)

Я та ніч

В час, коли пишу ці вірші, тале племінь полуночі.
легіт, у вікно влетівши, казку піль мені шепоче.'

Срібної памітки з себе знять околиці не можуть,
вітерець бузки пестливо під вікном моім тривожить.

Небо мов посмугував хто синебарвними стовпами.
Ніби римами — ці вірші, так тремтить воно чуттями.

Простір весь навкруг укритися в ризу сляйва тасмипчу,
дише мріями, неначе серце в мене цею нічкю.

Здавна я ховаю тайну в глибині своїх грудей,
навіть леготу незнану, ні найближчому з людей.

Чи спроможні розпізнати друзі весь тягар скорботи,
що судилося у серці переховувати потай?

Звідти тасмниці тої найсолодша мить не вийме,
ані пестоці жіночі, ані пристрасні обійми,

ані сну дихання тихе, ні вином налитий келих
з глибини тьмяної серця дум не вирвуть невеселих.

І сама лиш ніч безсонна, що в вікні стоїть безмовно,
біла ніч пізпала тайну, знає, чим це серце повне,

знає сум мого сирітства, втому, біль, похпільсть пліч,—
ми удвох на цілім світі: я та ніч, лиш я та ніч.

З М І С Т

Шляхи пізнання. Віталій Коротич 5

ПЕРЕКЛАДИ

З давньогрецької поезії

Теоґнід	
«Зевсе, дивуюсь тобі я»	13
Сапфо	
«До богів подібний...»	14

З давньоримської поезії

Публій Овідій Назон	
З «Тристій» (Книга Ш. Еле- гія X)	15

З італійської поезії

Джакомо Леопарді	
Безмежність	18
Джузеппе Унгаретті	
In memoria	19
Джанні Родарі	
Надії	21
Безіменні зірки	22

З французької поезії

Франсуа Коппе	
Теслярева родина	23
Поль Верлен	
Поетичне мистецтво	24
Осіньна пісня	25
Нічний ефект	26
«В промінні білім...»	27
«В сон чорний, смутний...»	27
Вечірня дума	28
Поль Валері	
Пряля	29

З французької поезії Канади

Еміль Нелліган
Біля багаття 31

З англійської поезії

Томас Мур
«Люблю вечірній час...» 32
Джон Кітс
Коник і цвіркун 33

*З поезії Сполучених Штатів
Америци*

Генрі Уодсуорт Лонгфелло
«Смеркається; крила ночі...» 34
Едгар Аллен По
Крук 36
Еміль Дікінсон
«Хто успіху не має...» 40
«У світі я — ніхто» 41

З поезії Латинської Америки

Рубен Даріо
Симфонія в сірому мажорі 42

З німецької поезії

Йоганн - Вольфганг Гете
На озері 44
Нічна пісня подорожнього 45
Природа і мистецтво 45

З польської поезії

Леопольд Стафф
Наказ 47
Серце 48
Марія Павліковська -
Ясножевська
Світ мовить 49
Внутрішні крила 50
Юліан Тувім
Кричу 51
Лодзь 52
Незнане дерево 54

Над Цезарем	55
Комши	57
Відповідь	58
Слава	58
Було це так	59
«З крихтами юності що робити?»	60
Циганська біблія	60
Щоденне життя	61
Сума осеві	62
Строфи про пізніє літо	62
«О рослини дослівні...»	65
Вірш про вмерлу надію	65
«Ані голоду мені зазнати...»	66
Ніч невидна	67
Далекий тигр	67
До простої людини	68
Єжи Гордінський	
Містечко	70
Загадка	71
Вірш до матері	72
Щасливі власники будиків	73
Берлінські шкіци	
I. Пам'ятник жертвам націонал-соціалізму на Штайнпляці з каміння зруйнованої синагоги	73
II. Голос спаленого в'язня	74
III. Собор у кварталі Ганса-фіртель	75
Гадеуш Ружевич	
Переказ	76

З чеської поезії

Карел Гінек Маха	
«Марно галасуєте ви знову...»	78
Подорожній	79
Ян Неруда	
«Так тихо, так смутно...»	81

- Ярослав Врхліцький
     Весняне 82
     Прийдешнім годинам 82
 Йозеф Сватошлук Махар
     Сільська ідилія 85
     Полемічні строфи 86
 Отокар Бржезіна
     Мотив з Бетховена 89
     Природа 91
     Гігантські тіні 91
 Петр Безруч
     Тільки раз 93
     Бернард Жар 95
     Чигачі віршів 97
 Станіслав Костка Нейман
     Божі млини 99
 Карел Томан
     Лютний 101
     Березень 102
     Автопортрет 102
 Віктор Дік
     Послання 103
 Індржіх Горжеший
     Нещасний випадок на вулиці 104
 Йозеф Гора
     «У темний час хитання світу...» 106
 Константін Бібл
     Ялинка 108
     Бетховен (з циклу «Карлові Вари») 109
     Воєнна тиша 109
 Вітезслав Незвал
     Процавай і хусточка 111
     Дух гнилизни 112
     Дикі гуси 112
 Франтішек Галас
     Осінь 114
     У таборі 115
 Владимир Голан
     Сосна 116

- «Поета ніщо не виправдує...»
116
Спочинок кур'єра 117
Людський голос 117
Іржі Ортен
Крик 118
Провесна 119

З російської поезії

- Михайло Лермонтов
Кохання мерця 120
О. О. Фет
«Убога мова в нас!» 122
Олександр Блок
«Благословляю, що, бува-
ло...» 123

З білоруської поезії

- Максим Богданович
«Підніми тільки очі уго-
ру...» 124
«Деся у хмарах живуть паву-
ки...» 124
«Лукамі в травах м'я-
ких...» 125
Простенький віршик 126
Максим Танк
Каміння 127
«Пливе, хвилюючися,
шум...» 128
Остання буря 129

З єврейської поезії

- Давид Гофштейн
«Приходжу, світе мій...» 130
«Останню лусочку до панцира
мого...» 131
«Минає довгий день...» 131
Поліфонія 132
Віолончель 133
«Край шляху край битого...» 134

З литовської поезії

Майроніс
«Як дим, що без вітру зникає...» 136

З латиської поезії

Ян Райніс
Сходячи на верхів'я 138
Моя радість 138
Самотня хмара 139

З грузинської поезії

Галактіон Табідзе
Я та ніч 140

*Григорий
Порфирьевич
Кочур* | *Отзвуки
•
Избранные
переводы*

(На украинском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.
Редактор *Ф. Ф. Сяляр.*
Художник *Р. З. Масаутов.*
Художній редактор
В. А. Кононенко. Техніч-
ний редактор *Ю. З. Троник.*
Коректор *Н. Н. Плачинда.*
Виготовлено на Київській
книжковій фабриці № 1 Ко-
мітету по пресі при Раді
Міністрів УРСР, Київ,
вул. О. Довженка, 5.
БФ 00451. Здано на ви-
робництво 24. IV. 1968 р.
Підписано до друку 10 IX
1968 р. Папір № 1. Формат
70×108^{1/32}. Фізичн. друк.
арк. 4,62. Умовн. друк.
арк. 6,468. Обліково-ви-
давн. арк. 4,429. Ціна
61 коп. Замовл. 0555. Ти-
раж 6000.

61 коп.